
katsaus

KARI E. TURUNEN	3	Valta, voima ja kunnia
RAIMO HARJULA	5	Syyllisyys, sairaus
ja ihminen eri kulttuureissa
ja uskonnoissa
ANTTI-VEIKKO
PERHEENTUPA	11	Syyllisyys ja vastuu
sairauden kohtaamisessa
MATTI RAUTIOLA	14	Kaunis ja hyvä,
ruma ja paha?
ERKKI PIIRTOLA	21	Kauneudesta ja rumuudesta
HELINÄ SIIKALA	24	etsii siltana olemisen
mahdollisuuksia

5 · 1987

KRIITTINEN KORKEAKOULU

katsaus

27. vuosikerta

<i>JULKAISIJA</i>	<i>Kriittinen korkeakoulu ry.</i>
<i>TOIMISTO</i>	<i>Meritullink. 9 D 31, 00170 Helsinki Avoimna 9—16 Puhelin 633 898 Postisiirtotili 715 56-0</i>
<i>TOIMITTAJAT</i>	<i>Kari E. Turunen, päätoimittaja Asta Haapalainen, toimitussihteeri Sini Piippo, toimittaja</i>
<i>TILAUKSET</i>	<i>70 mk/vuosi, 6 numeroa vuodessa</i>
<i>IRTONUMEROT</i>	<i>15 mk, Kriittisen korkeakoulun toimisto, Akateeminen kirjakauppa, Porthanian paperikauppa, Kampus-kirja, Jyväskylä.</i>
<i>ILMOITUKSET</i>	<i>1/1 sivua 900 mk, 1/2 sivua 500 mk, 1/4 sivua 300 mk</i>
<i>PAINO</i>	<i>Painotalo MIKTOR Helsinki</i>

KRIITTINEN KORKEAKOULU on vuonna 1968 perustettu yksityinen valtion tuella toimiva kulttuurikeskus, joka

- *tarjoaa virikkeitä kaikille aikamme ongelmista kiinnostuneille*
- *antaa uusia näkökulmia todellisuuden ymmärtämiseen*
- *järjestää tilaisuuksia eri aatteiden, oppien ja mielipiteiden kohtaamiselle*
- *tarjoaa kiinnostuneille mahdollisuuksia itsensä kehittämiseen.*

<i>SIHTEERISTÖ</i>	<i>Esko Paakkola (yleissuunnittelu ja ohjelmatoiminta) Asta Haapalainen (tiedotus, Inhimillisen kasvun seminaari) Liisa Kiesiläinen (kasvatuskulttuuriprojekti) Terttu Lemström (toimisto, Inhimillisen kasvun seminaari) Sini Piippo (kolumnipalvelu)</i>
<i>JOHTOKUNTA</i>	<i>Johtaja Tapani Sihvola (puheenjohtaja), professori Eino Heikkinen, toiminnanjohtaja Aira Heinänen, akateemikko Oiva Ketonen, professori Erkki Lähde, kirjailija Matti Paavilainen, filosofian lisensiaatti Panu Rajala, dosentti Singa Sandelin, lääketieteen lisensiaatti Helinä Siikala, osastopäällikkö Kalevi Suomela, yhteiskuntatieteiden lisensiaatti Kari E. Turunen, professori Reijo Wilenius</i>

Kriittisen korkeakoulun jäsenmaksun 40 mk/vuosi, ainaisjäsenmaksu 400 mk.

Katsaus on Aikakauslehtien liiton jäsen.

Katsauksen artikkelit ovat vapaasti lainattavissa, mikäli lähde mainitaan.

Valta, voima ja kunnia

Vanhassa rukouksessa sanottiin: ”sillä Sinun on valta, voima ja kunnia.” Tällä kai tarkoitettiin sitä, että nämä eivät oikeastaan kuulu minulle, vaan jollekulle muulle. Näiden sanojen toistaminen, niihin uppoutuminen merkitsee jonkinlaista meditatiivista nöyryyden harjoitusta. Kuitenkin ihmisillä näyttää tässä maailmassa olevan valtaa, voimaa ja kunniaa. Mistä ne mahtavat olla peräisin?

Vallan alkuperä

Valtaa saat esimerkiksi, kun liityt johonkin arvostettuun aateperinteeseen tai uskomusjärjestelmään. Kun edustat oikeita ajatuksia — pienemmissä tai isommissa puitteissa — silloin voit kokea olevasi vallassa. Liittymällä ”oikeaan” saat valtaa. Toinen mahdollisuus on se, että pakotat omat näkemyksesi yhteisön noudatettavaksi, ja jos yhteisö ne ottaa vastaan, sinulla on valtaa. Vallassa voi olla vain jonkin järjestyksen, esimerkiksi ajatusjärjestyksen puitteissa. Vallaton on se, jolla ei tällaisia yhteyksiä ole.

Valta on siis hyvin inhimillinen asia, joka on peräisin ihmisyyhteisöistä ja niiden rakenteesta. Se on peräisin siitä aatteellisesta, teoreettisesta tai maailmankatsomuksellisesta päätöksestä, joka yhteisössä elää. Valtaan pääsy varsinkin nykyaikaisessa hyvin kerrostuneessa ja organisoituneessa yhteiskunnassa edellyttää sen ajattelun tunnistamista ja tunnustamista, mikä sattuu olemaan vallassa. Valta perustuu tietysti viime kädessä väkivaltaan ja pakkovaltaan, mutta on yleensä lähtöisin pelkästään ihmisten mielistä; sekä vallan kohteen että käyttäjän samastumisesta samaan ajatusjärjestelmään. Pelkkä arvovalta on monesti riittävä ajamaan asioita määrättyyn suuntaan.

Erilaisten aattellisten järjestelmien välille voi tietenkin syntyä valtataistelua ja eli kamppailua siitä, kuka saa määrätä esimerkiksi yhteiskunnan muodoista. Valta mahdollistuu parhaiten silloin, kun keskustelu ja mielipiteiden vaihto ehkäistyy muuten vain, tai se tietoisesti onnistutaan ehkäisemään. Silloin valta voi luikerrella ihmisten mieliin ja patologisoitua koko yhteiskuntaa tai jotain yhteisöä rasittavaksi ongelmaksi. Valta häpäisee toisinajattelijat eikä kukaan silloin rohkaistu ajattelemaan toisin.

Voiman lähtökohta

Voimaa saat, kun liityt johonkin järjestelmään ja hierarkiaan. Tällaista kutsutaan tavallisesti myös vallaksi, mutta siinä on myös oma voiman momenttinsa. Ihminen haluaa olla ”voimassa”. Voi olla kiusallista tulla sysätyksi syrjään ja tuntea, ettei minulla ole mitään voimaa; en saa mitään liikkeelle, kukaan ei

reagoi millään tavalla. Tällöin voin kokea olevani voimaton. Järjestelmän heittäessä syrjään kelvottoman edustajansa, tämä menettää voimansa. Jotta saisin voimaa, minun on liityttävä johonkin minulle ulkopuoliseen voimaan, koska harvoin minulla on sitä riittävästi itselläni.

Johonkin hyväksyttyyn yhteiskunnalliseen järjestelmään (laitokseen, yhteisöön, aatteeseen, perinteeseen jne.) liittymällä saan voimaa, vaikka minulla ei olisi sitä lainkaan henkilökohtaisesti. Osana ihmisen maailman hierarkioita, saan näiden voiman käyttööni. Toinen mahdollisuus on tietysti se, että luon oman järjestelmän omalla persoonallisella voimallani ja sitä mukaa, kun järjestelmä kasvaa aineellisesti ja henkisesti, saan itselleni siitä voimaa.

Voima on peräti inhimillinen asia ja peräisin ihmisyyhteisöistä. Voimaan voi päästä helpoimmin vaistoamalla sen, mikä on juuri nyt voimassa. Mutta tämä voi tietysti johtaa putoamiseen voimasta, jos ei ajoissa vaihda suuntaa, kun voima muuttamaajaa. Kukapa ei haluaisi olla voimassa, mutta toisaalta kai pitäisi olla myös moraalinen kysymys, mihin voimaan liittyy ja hakeutuu. Jonkin voiman piiriin joutuessaan joutuu myös voiman välikappaleeksi, ja siitä voi olla vaikea päästä eroon ilman huikaisevia voimattomuuden kokemuksia. Ilman voimaa ei oikein tunnu toisaalta saavan mitään aikaan.

Kunnian kentät

Kunniaa saat, kun edustat vallassa ja voimassa olevaa, ts. edustat jonkin vallan hyväksymiä käsityksiä, täytät vaatimukset, kunnostaudut valtojen silmissä jne. Kunnia perustuu siihen, mitä pidetään oikeana ja arvokkaana. Kunnialliset osaavat sen ennakoita. Kunniaton olet, jos edustat jotain muuta. Kunniamatkat saattavat uhata kunniastaan huolta pitäviä, siksi heidät usein vaiennetaan tai ainakin sysätään syrjään. Kunniallinen ei ehkä kestä kunniaansa kohdistuvia epäilyjä.

Maailmassa on monenlaisia ja monentasoisia järjestelmiä ja hierarkioita, niin henkisiä kuin aineellisiakin. Niissä voi pyrkiä korottamaan itseään ja saavuttamaan kunniaa. Kunnia on kuitenkin arvaamaton; kun sitä oikein tavoittelee, sen voi lopulta menettää. Sitä täytyy osata tavoitella taitavasti, jos aikoo pysyä kunniaa ja kunniallisten kirjoissa. Halveksittavimpana pidetään yleensä omaa kunniaa, jos se tarkoittaa perusteetonta — vallatonta — omahyväisyyttä. Mutta kukapa ei haluaisi elää ja olla kunnioitettu, elää jossain kunniaa, gloriassa, vaikka toisen kunniaa.

Ihmisen kiusaukset

Valta, voima ja kunnia voidaan nähdä inhimillisinä kiusauksina, jotka imevät ihmistä maallisten järjestelmien piiriin. Toisaalta maailmassa näyttäisi tarvittavan hyvienkin asioiden eteenpäin viemiseen valtaa, voimaa ja kunniaa. Mistä nämä milloinkin ovat peräisin, on kysymys, joka on asetettava ihmisen moraalille. Rukouksessa muistutetaan, etteivät ne kuulu oikeastaan minulle, mutta mahdanko kestä kiusauksen. Ja mikä merkityksettömyys olenkaan sitten, kun onnistun niiden houkutuksen välttämään. Mutta ehkä minun on aika ajoin karkoitettava nuo kiusaukset mielestäni, katsottava tyhjyyttä silmästä silmään. Minullehan valta, voima ja kunnia eivät oikeastaan kuulu, vaikka ilman niitä onkin usein vaikea elää.

KET

RAIMO HARJULA

Teol.tri
Helsinki

Syällisyys, sairaus ja ihminen eri kulttuureissa ja uskonnoissa

Kirjoittaja on Helsingin yliopiston
uskontotieteen dosentti

Teksti perustuu
Kriittisessä korkeakoulussa 11.11.86
pidettyyn esitelmään.
Toimittanut Sini Piippo

Käytännössä häpeä ja
syällisyys kuitenkin
kietoutuvat monin tavoin
toisiinsa, ja ainakin ihmisen
kokemuksena häpeää ja
syällisyyttä on vaikea erottaa
toisistaan. Näistä ihmisen
sosiaalistamisessa eri
kulttuureissa käytettävistä
voimatekijöistä, häpeästä ja
syällisyydestä, näyttää
erityisesti syällisyys esiintyvän
monissa kulttuureissa eräänä
sairauden selityksenä.

Häpeä ja syällisyys ihmisen sosiaalistamisessa

Aiheemme joka liittyy syällisyyteen, on tuonut mieleeni tunnetun saksalaisen lääkärin ja terapeutin Johanna Herzog-Dürckin väitteen, jonka mukaan tullakseen vapaaksi ja kykeneväksi toteuttamaan itseään, ihmisen on ratkaistava suhteensa elämän neljään perusasiaan, jotka ovat hänen mukaansa kuolema, aika, sukupuoliuus ja syällisyys. Tähän monien muidenkin länsimaisten terapeuttien havaintoon voidaan kulttuurin tutkimuksen näkökulmasta todeta, että ainakin juuri nämä neljä ilmiötä näyttävät kaikkein eniten askarruttavan ihmistä eri kulttuureissa ja uskonnoissa. Kuolema ja kuoleminen, ajan kuluminen ja ajan uudistaminen, miehenä ja naisena oleminen sekä syällisyyden kohtaaminen ovat ne keskeiset ilmiöt, jotka kaikkina aikoina ovat synnyttäneet ympärilleen mitä monimuotoisimpia uskomus- ja riittijärjestelmiä.

Näistä mainitsemistani neljästä ilmiöstä on syällisyyttä pidetty aikaisemmin lähinnä vain länsimaisen ihmisen ja länsimaisen kulttuurin ilmiönä. Aikaisempi kulttuurintutkimus puhui länsimaisesta kulttuurista *syällisyyskulttuurina*, kun taas esim. Kiinan ja Japanin yhteydessä puhuttiin *häpeäkulttuurista*. Uudemmassa kulttuurin tutkimuksessa on kuitenkin todettu, että käytännössä mitään puhdasta syällisyyskulttuuria tai häpeäkulttuuria ei ole olemassa. Häpeää ja syällisyyttä käytetään esim. sosiaalistamisessa hyväksi samanaikaisesti. Kysymys on lähinnä vain painopiste-eroista eri kulttuureissa. Häpeä ja syällisyys eivät sulje toisiaan pois, vaan ne ovat ihmisen kokemuspäirissä monin tavoin toisiinsa kietoutuneita ilmiöitä.

Psykologiselta kannalta voisi Erik H. Eriksoniin ja muihin liittyen sanoa, että häpeä on tavallaan yhteydessä näköhavaintoon, syällisyys taas ikäänkuin kuuloaistiin. Hä-

peähän edellyttää näköhavaintoa, sitä että tulen nähdynsi tilanteessa, jossa en haluaisi tulla nähdynsi. Syyllisyydessä taas ihmisen sisällä oleva ääni, yliminä, omatunto, miksi sitä nyt sitten kutsummekin, syyttää ihmistä jonkin säännön tai muun tällaisen rikkomisesta. Käytännössä häpeä ja syyllisyys kuitenkin kietoutuvat monin tavoin toisiinsa, ja ainakin ihmisen kokemuksena häpeää ja syyllisyyttä on vaikea erottaa toisistaan. Näistä ihmisen sosiaalistamisessa eri kulttuureissa käytettävistä voimatekijöistä, häpeästä ja syyllisyydestä, näyttää erityisesti syyllisyys esiintyvän monissa kulttuureissa eräänä sairauden selityksenä.

Sairauden selitys, taudinuhka ja profylaktiset menetelmät

Termin ”sairauden selitys” tai ”taudin selitys” merkitys tulee selvemmäksi, jos rajaamme sen tässä johdannossa kahteen läheiseen perinteen lajiin, nimittäin taudin uhkaan ja ennalta ehkäiseviin menetelmiin. *Taudin uhka* ei perinnelajina ilmennä kulttuurin selityksiä sairauksien syistä, vaan yhteisön arvoja ja normeja. Taudin uhkat ovat normeja tukevia sanktioita eli rangaistusuhkia. Tyypillinen taudin uhka on esim. Suomenkin kulttuurissa tunnettu toteamus: ”Jos ulostat jokeen, takapuoleesi tulee rupia”. Tämä ei ole taudin selitys, vaan taudin uhka, jonka tarkoituksena on ehkäistä erään arvon, veden puhtaana säilymisen, rikkomista.

Ns. *ennalta ehkäisevät menetelmät* taas on johdettu varsinaisista taudin selityksistä ja menetelmien tarkoituksena on suojella ihmisiä sairauksilta. Eri kulttuureissa tunnetuimpia ennalta ehkäiseviä eli profylaktisia menetelmiä ovat erilaiset amuletit, esim. amuletti, jonka tarkoituksena on suojella ihmistä pahalta silmältä. Amuletti ja siihen liittyvät uskomukset ovat ennalta ehkäiseviä menetelmiä, varsinainen sairauden selitys on paha silmä. — *Sairauden selitys* tarkoittaa siis niitä syitä ja tekijöitä, joiden nähdään olevan sairauden takana.

Syyllisyys näkökulmana ja tarkastelutapana

Ihmisen *syyllisyydellä* tarkoitan aivan yleisesti ottaen sitä tilaa tai tilannetta, jossa ihmi-

nen on tai johon hän joutuu rikottuaan jonkin normin, käskyn, kiellon, tabun tai muun vastaavan, johon rangaistusuhkana liittyy sairastuminen. Kun tässä käytän ilmaisua syyllisyys, kysymyksessä ei ole niinkään tietty käsite, esim. kristillisessä mielessä käytetty, vaan pikemminkin eräs näkökulma ja tarkastelutapa.

Tarkastellessani kysymystä, miten erilaisissa kulttuureissa on nähty ja nähdään ihmisen syyllisyys sairauden selityksenä, otan esille lähinnä kolme esimerkkiä hyvinkin erittyppisistä kulttuureista.

1. Menetettyjen pienokaisten kultti Japanissa

Ensimmäinen esimerkkimme tulee ehkä hie- man yllättäen tämän hetken japanilaisesta yhteisöstä. Japanin perinteinen valtauskonto, jota kutsutaan myös Japanin kansalliseksi uskonnoksi on shinto. Shinton tunnetuimpia symboleja ovat shintoportit, joiden alitse kulkeminen merkitsee onnea. Niitä on Japanin kaupungeissa ja maaseudulla, puistoissa ja teiden varsilla. Shintolaiseen uskontoon ja perinteeseen kuuluvat keskeisesti myös shintotemppelit, joiden eräänä tärkeänä symbolina on köysi, johon voidaan ripustaa jumalille ja hengille osoitettuja rukouksia. Shintolaisuuteen liittyy monenlaisten luonnonvoimien ja luonnonhenkien kunnioittaminen, joille omistettuja temppeleitä ja pienempiä palvontapaikkoja on varsinkin maaseudulla vuoristopolkujen varsilla ja muualla hyvin runsaasti.

On kuitenkin yksi elämän alue, josta Japanissakin huolehtii buddhalaisuus, nimittäin kuolema, kuoleminen. Useimmat hautausmaat ovat Japanissa buddhalaisuuden monien suuntauksien hallinnassa ja hoidossa. Ainakin kansanomaiseen buddhalaisuuteen kuuluu uskomus, että vainajat rajan tuolla puolella tarvitsevat mm. ruokaa ja juomaa. Tästä johtuu se, että buddhalaisilla hautausmailla näkee usein paikalle tuotui- na erilaisia ruokia ja juomia, esim. olutta ja sakea.

Yhä useammalla buddhalaisella hautausmaalla on nykyään erillinen paikka, joka on omistettu ns. menetettyjen pienokaisten muistamiselle ja menetettyjen pienokaisten kultille. Suurin osa näistä menetetyistä pienokaisista on abortoituja lapsia. Menetetty-

jen pienokaisten muistopaikkaa hallitsee intialaisperäisen Jizo-jumaluuden patsas. Alun perin tämä jumaluus on ollut matkalaisten suojelija. Menetettyjen pienokaisten kultissa jumaluuden tehtävänä on saatella pienokaisten henget puhtaaseen maahan eli paratiisiin. Samalla kun pienokaisten henkiä muistopaikoilla muistellaan, hengille tuodaan mitä erilaisimpia tervehdyksiä ja lahjoja, alkaen leluista kaikenlaisiin vaatteisiin, kekseihin ja makeisiin.

Kun pari vuotta sitten kävin Kioton buddhalaisella hautausmaalla, ehkä kaikkein mieleinpainuvin näky menetettyjen lasten muistopatsaiden taajassa joukossa oli patsas, jolle oli tuotu tervehdyksenä baseball-lakki. Oli kai odotettu poikaa. Tärkeänä menetettyjen pienokaisten kulttiin kuuluu jumaluuden lähestyminen rukouksin ja valelemalla patsasta vedellä, joka ainakin kansanomaisessa buddhalaisuudessa Japanissa ja monissa muissakin uskonnoissa on erityinen siunauksen merkki.

Tänä päivänä myös monet buddhalaiset temppelit ovat erikoistuneet menetettyjen pienokaisten kulttiin. Näin myös Kiotossa toimiva suuri buddhalainen temppeli, jonka ystävällisen munkin opastuksella sain pari vuotta sitten tutustua kulttiin tässä temppelissä. Kaikki temppeliin tulevat ihmiset otetaan vastaan ystävällisesti. Tämäkin temppeli mainostaa toimintaansa mm. lehdissä toteamalla, että jos perheessä on riitaa tai jos menetetyt pienokaisen äidillä on jotain sairautta, nämä vaivat voidaan hoitaa täällä temppelissä tietyillä rituaaleilla.

Menetettyjen pienokaisten kultissa täällä temppelissä näyttää olevan kaksi tärkeää osaa. Ensinnä, aivan niinkuin hautausmailakin, lahjojen tuominen pienokaisten hengille, ja toiseksi rukousten osoittaminen jumaluudelle. Nämä rukoukset suorittaa buddhalainen munkki asiakkaiden toivomusten mukaisesti. Tässä Kioton buddhalaisessa menetettyjen pienokaisten temppelissä on noin 3000 kullattua äiti-lapsi-jumaluuden patsasta ja nämä patsaat symboloivat samalla menetettyjen pienokaisten henkiä.

Miten on mahdollista, että niin vanhan ja korkean kulttuurin maassa ja toisaalta niin pitkälle tieteellisesti ja teknisesti kehittyneessä yhteiskunnassa kuin Japanissa, on yhtäkkiä vironnut hyvin voimakkaasti kukoistamaan tällainen menetettyjen pienokaisten kultti? Luultavasti sille tämän päivän Japa-

nissa löytyy ymmärrettävät selityksensä.

Kun abortti tuli Japanissa laillisesti hyväksytyksi sosiaalisista ja terveydellisistä syistä sodan jälkeen, 50-luvun huippuvuosina, maassa suoritettiin jopa 1,5 miljoonaa laillista aborttia vuodessa. Nyt viime vuosina käyrä on tasaantunut noin 700000:een lailliseen aborttiin vuodessa. Syntyvyys on noin 1,5 miljoonaa, joten tätä aborttien lukumäärää voidaan pitää suhteellisen korkeana.

Toisaalta Japani on kuitenkin erittäin perinteinen yhteiskunta. Buddhalaisuus kieltää kaiken tappamisen ja painottaa voimakkaasti kaiken elämän kunnioittamisen periaatetta. On ymmärrettävää, että tällaisessa ristiriitatilanteessa, mihin sitten tulee varsinkin yksinäisen äidin päälle saaman potentiaalisen häpeän paine, on tällainen kultti pyrkinyt kukoistamaan. Mielestäni koko tämä menetettyjen pienokaisten kultti on itse asiassa varsin ymmärrettävä, voisiko sanoa sosiaalisen tilauksen pohjalta syntynyt, juuri tuohon japanilaiseen sosiokulttuuriin hyvin istuva tapa käsitellä aborttiin Japanissa liittyvää häpeää ja syyllisyyttä. Mielestäni tällaisena tämä kultti on myös osa surutyötä, jota ihmiset joutuvat abortin jälkeen tekemään.

Uskontotieteen ja kulttuuritutkimuksen kannalta tässä voitaisiin tietysti puhua näistä menetettyjen pienokaisten hengistä ns. sijattomina sieluina. Kysymyksessähän ovat eri kulttuureista tunnetut henget, jotka ovat ilman paikkaa. Nämä lapset eivät koskaan syntyneet, heitä ei ole koskaan liitetty riiteihin yhteisöön. Tässä mielessä he eivät ole myöskään sosiaalisesti kuolleet. Heillä ei ole vielä lopullista sijaa. He ovat vasta matkalla tähän kulttiin liittyvien uskomusten mukaan, matkalla kohti puhdasta maata. Ja juuri tämä matka on se kriittinen vaihe, jossa menetettyjen pienokaisten henget voivat aiheuttaa sairautta ja muistuttaa tällä tavoin vanhempiaan olemassaolostaan. Tätä tilannetta pyritään hoitamaan lapsille tuoduilla lahjoilla, voisi sanoa uhreilla, ja osoittamalla samalla Jizo-jumaluudelle rukouspyyntöjä.

Mielestäni kuitenkin tärkeämpää kuin asian uskontotieteellinen tai kulttuuriantropologinen selittäminen on se symboliikka, joka tässä toimii. Koko kultti ja siihen sisältyvät uskomukset ja rituaalit symbolisoivat Japanin yhteiskunnassa aborttiin liittyvää häpeää ja syyllisyyttä, joita kultissa käsitellään näiden symbolien avulla. Aiheemme kannal-

ta on tärkeintä, että abortoitujen lasten henkien uskotaan voivan aiheuttaa monenlaisia sairauksia.

2. Kiros tulehtuneen ihmissuhteen ja syyllisyyden symbolina

Toinen esimerkkini vie meidät täysin toisenlaiseen kulttuuriin, nimittäin Itä-Afrikkaan, Pohjois-Tansaniaan, jossa itse olen asunut kahdeksan vuotta, siis kulttuuriin, joka vie- raista kulttuureista on itselleni kaikkein tutuin ja läheisin. Otan sieltä erään sairauden selityksen, nimittäin kysymyksen kirouksesta. Pohjois-Tansanian kulttuurissa, niinkuin yleisesti eri puolilla Afrikkaa erilaisissa kulttuureissa, kiros on yksi kaikkein yleisimpiä sairauden selityksiä. Kirouksen uskotaan voivan aiheuttaa erilaisia onnettomuuksia, jopa kuoleman, mutta aiheemme kannalta olennaista on sairauden selittäminen kirouksella. Tämä on meille aluksi varsin oudolta tuntuva ilmiö, joka kuitenkin vähitellen saat- taan paljastua ymmärrettäväksi ja toimivaksi.

Keskustelin tästä kerran kahden Itä-Afri- kassa 20 vuotta toimineen brittilääkärin kanssa. He kertoivat, että he ovat siellä lää- kärinä toimiessaan nähneet joidenkin ihmis- ten kirjaimellisesti kuolevan siihen, että ovat olleet täysin vakuuttuneita siitä, että heidät on kirottu. Ihmisiä kuolee näiden lääkärei- den mukaan jonkinlaiseen itesuggestioon tai pelkoon. Idea on se, että kirotn ihmisen an- netaan vähän kerrassaan ymmärtää, että hä- net on kirottu, häntä hiillostetaan. Ainakin itse ymmärtän hyvin, että tuossa yhteisössä, jossa uskotaan yleisesti kirouksen voimaan, ihminen saattaa jotenkin suggeroida itsensä siten, että sairastuu tai jopa kuolee.

Maallikkona ajattelen siten, että jos ihmisen myönteinen usko ja myönteinen mielia- la voivat olla tervehdyttäviä tekijöitä, mik- seivät sitten pelko tai muut vastaavat tekijät ja vakuuttuneisuus siitä, että minä sairastun, voi altistaa ihmistä sairauteen. Tämä on kui- tenkin vasta spekulointia. Huomattavasti varmempi näkökulma aukeaa, jos siirrymme tarkastelemaan lyhyesti sitä, millä tavalla pe- rinteinen afrikkalainen kansanparantaja koh- telee potilasta, joka uskoo olevansa sairas sitä varten, että hänet on kirottu.

Siirtykäämme ajatuksissamme Pohjois- Tansaniaan, tunnetun kansanparantajan vas- taanotolle. Sinne on tullut noin nelikymppi-

nen potilas, joka valittaa päänsärkyä. Parantajan rohdot eivät ole aikaisemmin tuoneet tähän vaivaan apua. Apua ei ole löytynyt myöskään läheisessä länsimaistyyppisessä sairaalassa, jonne parantaja on potilaansa ohjannut. Diagnostinen keskustelu paranta- jan ja potilaan välillä jatkuu ja yhtäkkiä pa- rantaja kesken keskustelun heittää koepallo- na potilaalle: "Mutta entäpä jos sinut on ki- rottu?" Potilas tarttuu tähän mahdollisuu- teen ja alkaa myönnellä: "Voi ollakin tosi- aan, että joku on kironnut minut ja sen ta- kia tämä päänsärky ei hellitä?"

Tämän jälkeen kansanparantaja alkaa hy- vin taitavasti haarukoida potilaan ihmissuh- teita. Parantaja edustaa vuosisataista afrik- kalaista kansanlääkintää, sen ihmistuntemus- ta. Hän on samalla kuin vanha suomalainen kunnanlääkäri, joka tuntee oman pienyhteisönsä ihmissuhdeverkoston viimeistä solmua myöten. Niinpä potilas parantajan opastuk- sella lopuksi löytää sen tulehtuneen ihmis- suhteen, josta käsin kiros on lähetetty. Kun tämä ihmissuhde on löytynyt, se puidaan pa- rantajan kanssa hyvin perusteellisesti aivan yksityiskohtia myöten; miksi ihmissuhde on tulehtunut, mitä varten kiros on lähetetty. Kun asia on selvitetty, parantaja sanoo po- tilaalle: "Sinun vaivasi paranee ja minun roh- toni auttavat vasta sitten, kun olet päässyt sovintoon tämän henkilön kanssa."

Ellei sovintoon muuten päästä järjestetään jopa erillinen sovittelukeskustelu, jossa pa- rantaja tai joku toinen toimii puheenjohta- jana. Sovintoon pääsemistä paranemisen edellytyksenä pidetään tansanialaisessa yhe- teisössä näin tavattoman tärkeänä siitä syys- tä, että heidän filosofiansa mukaan tulehtu- nut ihmissuhde yhteisössä ei sairastuta vain yhtä ihmistä, vaan tavallaan koko yhteisö on sairas.

Mistä tässä oikein on kysymys? Kysymys on siitä, että itse asiassa sairaus on lähtenyt liikkeelle tulehtuneesta ihmissuhteesta tai va- rovaisemmin niin, että sairauden taustalla on potilaan tulehtunut ihmissuhde. Tätä ihmis- suhdetta vain käsitellään käyttämällä lisäkä- sitettä kiros. Itse asiassa parantaja ei mis- sään vaiheessa hoida kirousta sinänsä, vaan potilaan tulehtunutta ihmissuhdetta. Vaikka me emme usko kirouksen voimaan sairautta aiheuttavana tekijänä, nykyisten käsitysten mukaan sairauden taustalla voi kuitenkin ol- la tulehtunut ihmissuhde.

Aiheemme kannalta tässä on tärkeitä huo-

mata vielä se, että yleensä afrikkalaisessa kulttuurissa on tarkkaan säädetty, millä perusteella voidaan kirotta. Jos kirottaessa rikotaan kirouksen edellytyksenä olevat normit — kysymyksessä on hyvin raskaaksi luokiteltu paha teko, kuten äidin lyöminen tai törkeä varkaus — silloin kiroaja saa kirouksen takaisin itselleen. Näin voidaan aiheemme kannalta todeta, että tiettyssä mielessä kirous on paitsi potilaan tulehtuneen ihmissuhteen symboli, samalla myös tähän tulehtuneeseen ihmissuhteeseen liittyvän potilaan syyllisyyden symboli. Näin täältäkin paljastuu symbolisen tulkintamallin avulla jälleen sairauden ja syyllisyyden kytkeminen toisiinsa.

3. Synti, demonit ja sairaus Uudessa Testamentissa

Kolmas esimerkkini on edellisistä hyvinkin poikkeava, se on nimittäin Uuden Testamentin kulttuureista ja uskonnosta. Olen tarkoituksellisesti valinnut yhdeksi esimerkiksi juuri Uuden testamentin tarjoaman näkökulman siitä syystä, että niin tavattoman usein kuulee kristittyinä itseään pitävien ihmisten puhuvan ikäänkuin luonnollisena kristillisenä näkemyksenä sitä, että sairaus on Jumalan rangaistus jostain pahasta teosta.

Muistan itse, kun oppikouluajanani eräs koulutoverini sairastui lapsihalvaukseen. Pienessä kaupungissamme alettiin pian puhua siitä, että kukahan tässä perheessä nyt oli tehnyt syntiä. Joko tämä poika oli ehtinyt tehdä niin pahasti syntiä vai olivatko isä tai äiti, että Jumala rankaisi nyt perhettä tällä tavalla?

Aina kun kuulen tämän tapaisia keskusteluja sairauden pitämisestä Jumalan rangaistuksena, tulee mieleeni Uuden testamentin Johanneksen evankeliumin yhdeksännessä luvussa oleva kertomus, jossa kerrotaan sokeana syntyneestä miehestä:

”Kun Jeesus ja hänen opetuslapsensa kohdasivat sokeana syntyneen miehen, he kysyivät: ’Rabbi, kuka teki syntiä tämä mies vai hänen vanhempansa, että hänen piti sokeana syntyä?’ Jeesus vastaa: ’Ei tämä tehnyt syntiä, eikä hänen vanhempansa, vaan Jumalan tekojen piti tuleman hänessä julki.’

Tässä kertomuksessa Jumalan teko tar koittaa sokean parantamista. Kertomuksessa opetuslapsen kysymys ilmentää Vanhan

testamentin ja vielä Jeesuksen ajan juutalaisuuden tyypillistä näkemystä sairaudesta Jumalan rangaistuksena. Vastaavasti Jeesuksen vastaus opetuslapsille: ”Ei tämä tehnyt syntiä eikä hänen vanhempansa”, oli todella valankumouksellinen.

Itse asiassa Uutta testamenttia kokonaisuutena tarkastellessa saa sen vaikutelman, että Uudessa testamentissa ei missään suoranaisesti pidetä sairautta Jumalan rangaistuksena ihmisen pahuudesta. Tämä on ymmärrettävää siitä Uuden testamentin perussanomasta käsin, että Jeesus kärsi rangaistuksen ihmisen synneistä ja syyllisyydestä (ns. sijaiskärsimysajatus). Yksi samaan suuntaan vaikuttanut tekijä oli myös se, että ajan ympäristöuskonnollisuudessa tunnettu hengen tunkeutumisselitys oli jo alkanut vallata alaa juutalaiselta rangaistusselitykseltä.

Uudessa testamentissa tosiaan yleisin sairauden selitys on hengen tunkeutuminen. Koska sillä on kosketuspintaa aiheemme kanssa, otan siitä esimerkkinä esille lääkäri Luukkaan kertomuksen eräästä varsin väkivaltaisesta potilaasta. Lääkäri Luukas kertoo näin:

”Kun hän oli noussut maihin järveltä, tuli häntä vastaan kaupungilla mies, jossa oli riivaajia. Hän ei ollut pitkään aikaan pukeutunut vaatteita ylleen eikä asunut huoneessa vaan haudoissa. Kun hän näki Jeesuksen, parkaisi hän ja lankesi maahan hänen eteensä ja huusi suurella äänellä: ’Mitä sinulla on minun kanssani tekemistä Jeesus, Jumalan korkeimman poika? Älä vainoa minua! Sillä Jeesus oli käskemäisillään saastaista henkeä menemään ulos siitä miehestä, sillä pitkät ajat se oli temponut häntä mukaansa. Hänet oli sidottu kahleisiin ja jalkanuoriin ja häntä oli vartioitu, mutta hän oli katkaisut siteet ja kulkenut riivaajan ajamana erämaahan. Jeesus kysyi siltä: ’Mikä on nimesi?’ Ja hän vastasi Legio, sillä monta riivaajaa oli mennyt häneen. Ne pyysivät häntä, ettei hän käskisi heidän mennä syvyyteen. Siinä oli vuorilla sikalauma laitumella ja ne pyysivät häntä, että hän antaisi heille luvan mennä sikoihin. Ja hän antoi niille luvan. Niin riivaajat lähtivät ulos miehestä ja menivät sikoihin. Silloin lauma syöksyi jyrkännettä alas järveen ja hukkui!’

Varsin värikäs kertomus, joka päättyy muistakin uskonnoista ja kulttuureista tunnettuun sairauden siirtoon potilaasta joko eläimiin tai joihinkin kulttiesineisiin. Koko-

naisuutena otettuna tämä lääkäri Luukkaan kertomus sisältää vahvaa symboliikkaa. Tul- laan järveltä, vesi ja aallot symboloivat pa- hojen henkien temmellyskenttää. Sama Jee- sus, joka taltuttaa myrskyn, karkoittaa täs- sä kertomuksessa riivaajat. Miehen väkival- taiset oireet selitetään toteamalla hengen tun- keutumisselityksen mukaisesti, että tässä mieheissä on kokonainen joukko riivaajia.

Tämän tapaisessa parantamiskertomukses- sa terminologiassaan tarkka lääkäri Luukas käyttää demoneista kolmea ilmaisua; henki, saastainen henki, demoni tai riivaaja. Ny- kyisten käsitystemme mukaan kyseessä oli- vat todennäköisesti erilaiset psyykkiset häi- riöt, joissakin tapauksissa ehkä myös epilep- sia. Joka tapauksessa oli kysymys sairauk- sista, joiden oireet olivat niin rajuja, että ne tulkittiin riivaajien aiheuttamiksi. Vastaavasti parantaminen huipentui demonin ajamiseen ulos ihmisestä, eksorkismiin.

Tulen esimerkkinä lopuksi usein asetettuun kysymykseen: Onko demoneja todella ole- massa, vai onko kysymyksessä vain uskomus ja jonkin aikakauden ja kulttuurin tapa hah- mottaa ihmisen elämää ja puhua siitä? Ovat- ko riivaajat todella olemassa olevia olento- ja, jotka voivat tunkeutua ulkoapäin ihmie- seen ja asua hänessä, vai onko kysymyses- sä vain yksi tapa puhua asioista, joista ny- kyisin puhumme toisella tavalla? Tämän ta- paisia kysymyksiä esitetään usein silloin, kun käsitellään Uuden testamentin demoniuskoa. Tällaiset kysymykset ovat mielestäni kuiten- kin väärin asetettuja, koska niissä nähdään *ontologinen todellisuus* ja *sosio-kulttuurinen todellisuus* toisensa pois sulkevana vaihtoehtoina. Toisin sanoen olemassa oleva todelli- suus ja ihmisen ja kulttuurin tapa kokea to- dellisuus ja puhua siitä asetetaan väärin vas- takkain.

Lisäksi kysymykseen, onko demoneja ole- massa, ei ole vastausta, joka voitaisiin osoit- taan yleispätevästi oikeaksi puoleen tai toiseen. Kulttuurin tutkimuksessa lähemmekin lii- keelle siitä, mikä todella on siinä mielessä olemassa, että se voidaan verifioida ja sitä voidaan tutkia. Se mitä näissä kertomuksis- sa on olemassa, on ollut Jeesuksen aikana ja on monilla tahoilla vieläkin olemassa, ovat demoneihin liittyvät uskomukset, eksorkis- mit ja muut rituaalit.

Mielekkäämpää onkin kysyä, mitä demo- nit ja niiden karkoittaminen symbolisoivat. Näitä kysymyksiä ei uskontotieteessä ja kult-

tuurintutkimuksessa ole juuri käsitelty. He- delmällisen lähtökohdan näiden kysymysten tarkastelulle tarjoaa havainto, että ”henki” on Raamatussa usein suhteita ilmaiseva ei- kä tiettyä olentoa tarkoittava sana. Raamat- tu puhuu ihmisen ”hengestä”, joka voi olla viisas, vahva, heikko, masentunut, epäluuloi- nen, kiivastunut, unelias, levoton, vilpittön jne. Tässä ei kysymyksessä suinkaan ole se, että ihmisessä olisi jokin erillisenä oleva olen- to, joka on viisas, vahva, epäluuloinen, heik- ko. Ihmisen ”henki” tarkoittaa tässä sitä, mi- ten ihminen suhtautuu elämään, millainen ihminen on suhteissaan muihin ihmisiin, ta- pahtumiin ja elämän ilmiöihin.

Vastaavasti ”henki” Raamatussa tarkoit- taan usein ihmisen kielteistä elämänotetta. Il- maisu ”paha henki” saattaa tarkoittaa sär- kyneitä ihmissuhteita, ”saastainen henki” taas epäjumalien palvelemista. Näissäkin ”henki” on siis suhteita ilmaiseva käsite. On- kin mahdollista, että Jeesuksen sosio-kult- tuurisessa maisemassa demonit, tai tarkem- min ilmaistuina demoneihin liittyvät usko- mukset ja eksorkismit, symbolisoivat ihmie- sen vääristynyttä todellisuuden tajua ja siitä johtuvaa poikkeavaa käyttäytymistä. On mahdollista, että ”saastainen henki” tarkoi- ttaa kykenemättömyyttä yhteyteen, joissakin tapauksissa myös syyllisyyden aiheuttamaa eristyneisyyttä. Eristyneisyydessään riivattu ihminen nousee väkivaltaisesti itseään, mui- ta ihmisiä ja korkeammiksi tulkittuja voimia vastaan. Tämä taas voi olla osoitus epätoi- voisesta yhteyksien etsimisestä. ”Riivatun” rooli oli Jeesuksen sosio-kulttuurisessa todel- lisuudessa olemassa. Ihminen saattoi omaeh- toisesti vetäytyä tähän rooliin, paeta siihen esim. syyllisyyttä tai oman elämänsä todel- lisuutta. Näin demoni ehkä on ihmisen häi- riytyneiden perussuhteiden symboli. Tässä mielessä luomme itse omat demonimme.

★ ★ ★ ★ ★

Voisin kertoa lisää vastaavanlaisia esimerk- kejä. Eräiden Etelä-Amerikan intiaaniryh- mien parantajapapit eivät potilasta hoitaes- saan ryhdy mihinkään toimenpiteisiin, ennen kuin potilas on tunnustanut ne pahat tekonsa, jotka saattavat olla sairauden taustalla. Eräiden eskimoryhmien perinteisissä paran- tamistapahtumissa on keskeisenä potilaan suorittama julkinen ”synnintunnustus”. Tun- netuin esimerkki ihmisen syyllisyyden ja sai-

rauden kytkemisestä toisiinsa lieene ajatus karman laista, joka tunnetaan erityisesti buddhalaisuudessa ja hinduismissa.

Kun ihmisen syyllisyys näyttää olevan yleinen sairauden selitys muutoin varsin erilaisissa kulttuureissa ja uskonnoissa, herää lopuksi kysymys, miksi näin on. Olisiko niin, että kysymyksessä on yleisinhimillinen kokemus ja oivallus, joka sitten eri kulttuureissa vain pukeutuu erilaisiin symbolisiin ilmiöihin — erilaisiksi uskomuksiksi ja rituaaleiksi.

ANTTI-VEIKKO
PERHEENTUPA
VTK
Helsinki

Kommentti Raimo Harjulan
alustukseen aiheesta

Syyllisyys ja vastuu sairauden kohtaamisessa

Kirjoittaja on Sosiaalipedagogisen
keskuksen johtaja

Kriittisessä korkeakoulussa 11.11.86
pidetyn alustuksen pohjalta
toimittanut Sini Piippo

Lähden liikkeelle parin viikon takaisesta kokemuksesta. Minua on jonkin aikaa kiinnostanut Bristolissa toimiva Cancer Help Center, syöpäpotilaiden apukeskus, jonka eräs itse pitkän syöpähistorian läpikäynyt henkilö on ystäviensä kanssa perustanut. Kysymys on eräänlaisesta syöpäpotilaiden koulutuskeskuksesta. Pääsin tutustumaan paikkaan ja yritin hahmottaa sitä tapaa, millä syöpäpotilaita keskuksessa kohdataan.

Ensimmäisessä keskustelussa, joka potilaiden kanssa käydään, nostetaan vahvasti esiin kysymys siitä, minkä tähden potilaalla on syöpä, miten hän itse kokee sairautensa ja sen taustan, mikä on hänen elämäntilanteensa.

Kun keskuksen johtavat henkilöt puhuivat ajattelu- ja työtavastaan, he korostivat sitä, miten vaikeata on erottaa toisistaan vastuullisuutta ja syyllisyyttä. Erottaminen on tärkeää siksi, että he eivät halua syyllistää ihmisiä. Sen sijaan he haluavat nostattaa ihmisiä vastuuseen omasta elämästään. Ihmisiä kannustetaan ”laulamaan omaa lauluun”, toimimaan oman elämänsä subjekteina, eikä olemaan ikäänkuin ulkopuolisten voimien käytettävänä.

Tutkimuksissa on todettu syöpäpotilaiden yleiseksi ongelmaksi, että he alistuvat ympäristön tahtoon eivätkä löydä omaa tahtoaan. Tämä on toki liian yksinkertaistettu selitys koko ongelmaan, mutta se saattaa olla tärkeä näkökulma syövän ymmärtämisessä.

Syyllisyys ja vastuu

Kun mietiskelee syyllisyyden ja vastuun välistä yhteyttä ja sitä, miten voidaan lisätä vastuullisuutta nostattamatta syyllisyyttä, minulle tulee vahva tuntu siitä, että ei tämä voi onnistua. Vastuullisuus syntyy syyllisyyden kokemisen kautta tai ainakin rinnakkain sen kanssa. Jos koemme vastuuta jostakin tapahtumasta, joudumme myös kantamaan syyllisyyttä sellaisista tapahtuman seurauksista, joita emme ole toivoneet ja joita emme voi hyväksyä. Vastuullisuus täysin ilman syyllisyyttä on tuskin mahdollista.

Syyllisyyden kokemukseen kannattaa ehkä etsiä historiallista näkökulmaa. Voi kysyä, miksi tämän hetken ihmisen on niin vaikea ottaa vastaan syyllisyyttään. Onko meidän sukupolvemme syyllisempi — ja siksi myös sairaampi — kuin aikaisemmat sukupolvet?

Jos oletamme, että näin on, selityksen täytyy liittyä ihmisen muuttuneeseen tapaan ymmärtää itseään.

Viime vuosisadalla ihminen koki itsensä ensi sijassa Jumalan lapsena. Välttämättä tämä ei merkinnyt kovin uskonnollista elämänsä asennetta, mutta ylläpiti eräänlaista lapsen suhtautumista todellisuuteen. Tällä suhtautumisella oli se tärkeä puolensa, että lapsi voi saada anteeksi. Jos ihmisellä on lapsen asenne, hän kokee jonkun voiman itseään vahvemmaksi. Tällainen voima edustaa vanhemmuutta. Jos tämä vanhemmuus on kyllin konkreettinen niin, että sen puoleen voi kääntyä, myös anteeksi saamisen kokemus tulee mahdolliseksi.

Anteeksi saamisen mahdollisuus on tärkeä edellytys sille, että jaksaa ottaa syllisyyden vastaan. Syllisyys, jota ei voi sovittaa eikä saada anteeksi, on liian raskas. Me torjumme sen tietoisuudestamme. Tältä pohjalta voidaan ymmärtää, miksi tämän hetken empaattinen ihminen joutuu torjumaan syllisyytensä. Hän on isätön, maailmaan heitetty ihminen, jolla ei ole mitään suhdetta häntä suurempiin voimiin. Ainakin hänen suhteensa itseään suurempiin voimiin on niin heikko, että hän ei kykene löytämään anteeksi saamisen mahdollisuutta itsensä ulkopuolelta.

Tästä seuraa, että koko syllisyyden ongelma väistetään sijoittamalla se kausaalilogiikan piiriin. Erilaisille ilmiöille, esimerkiksi sairaudelle, haetaan kausaaliloooginen selitys. Toinen ratkaisumalli on syllisyyden sijoittaminen toisiin ihmisiin. Näin tapahtuu rikosoikeuden alalla.

Jokainen kasvattaja on varmaan joutunut huomaamaan, ettei hän voi selvitä ilman syllisyyttä. Jossakin määrin aina koemme olevamme syllisiä niihin ongelmiin, joita lapsillemme aiheutuu. Kokonaan emme voi tätä vastuuta kantaa. Mitä vaikeampia ongelmat ovat, mitä ilmeisemmältä epäonnistuminen näyttää, sitä suuremmaksi kasvaa tarve toisenlaisen selityksen löytämiseen. Silloin koko problematiikka pannaan helposti lapsen kannettavaksi. Hän on mahdoton, hänessä on jotain vikaa, mieluummin sellaista vikaa, josta voidaan tehdä selvä lääketieteellinen diagnoosi, esimerkiksi MBD.

Tämä mahdollisuus selittää asioita pois syysuhteilla helpottavaa syllisyyttä. Ja sitähän tämä koko meidän vallitseva lääketieteellinen ajattelumme ja sairauskäsityksemme

palvelee. Lääketieteellisessä ajattelussa ihmisellä itsellään harvoin on osuutta sairautensa.

Syllisyyden kokemisen kautta syntyvät kokemukset vastuun kantamisesta. Psykoterapeuttinen ajattelutapa ja sen erilaiset soveltamismuodot ovat lähteneet auttamaan ihmistä hänen syllisyytensä ja vastuullisuutensa kohtaamisessa. Prosessi, jossa ihminen kuuntelee omia tunteitaan ja oppii ymmärtämään omia reaktiotapojaan, on myös elämän rajojen ja ongelmien kohtaamista, sen oppimista, että me kaikki elämme rajallisuuden ja vaikeuksien maailmassa. Tämä on merkittävä edistysaskel sairauden kohtaamisessa. Bristolin Cancer Help Center edustaa juuri tällaista ajattelutapaa. Toivon että samantaiselle tulee vähitellen tilaa myös meillä.

Demonien valta

Toinen Raimo Harjulan esitelmässä minua askarruttamaan jäänyt teema on demonien valta. Olen miettinyt, miten ihminen identifioiduu, miten hän hahmottaa kuvan itsestään. Erityisen haastavaksi tämä kysymys muodostuu silloin, kun ihmiselle muodostuu hyvin paha identiteetti.

Näyttää siltä, että kulttuurimme tarvitsee itsensä pahaksi kokevia ihmisiä. Kun seuraa vankilayhteisöä ihmissuhteiden verkkona ja emotionaalisen ilmastona, alkaa näyttää ikäänkuin pelko hallitsisi lähes kaikkea toimintaa. Vankila onkin meidän yhteisten pelkojemme sijoituspaikka. Muurien sisälle vietään ne ihmiset, jotka vaarantavat muiden ihmisten turvallisuuden, siis pahat. Voimme kokea itsemme hyviksi ja turvatuiksi, kun pahat ovat telkien takana.

Pelko aivan kuin potenssoituu vankilassa. Ei vain niin, että vankeja pidetään kurissa pelon avulla, vaan myös niin, että vankien kesken vallitsee pelon järjestelmä. Eikä näytä mahdottomalta sekään, että tämä sama ilmiö leviää henkilökunnan keskuuteen. Ainakin vartijat pelkäävät vankeja.

Tällainen ilmapiiri on hyvin sairastuttava. Tosiasia onkin, että suurissa vankiloissa hyvin harva vanginvartija menee vanhuuseläkkeelle. He joko kuolevat tai menevät työkyvyttömyyseläkkeelle, vaikka työ ei useinkaan ole fyysisesti raskasta. Pelko vaikuttaa myös vankien tapaan hahmottaa itseänsä.

Kun ihminen leimataan erityisen vaaralliseksi, erityisen pelottavaksi, ja hänet pannaan ulkoisinkin tunnusmerkein kantamaan tätä leimaa, hän omaksuu sen identiteetiksi. Vaarallisuudesta tulee hänen tapansa olla suhteessa ympäristöönsä. Ympäristö odottaa sitä. Semmoinen identiteetti menee ihmiselle hyvin syvälle. Jos yleensä hahmotamme sitä, miten vahvasti olemme olemassa ulkoisten kokemustemme ja liittymistemme kautta, voimme myös ymmärtää, mitä merkitsee, kun ihminen on vaarallisuutensa vuoksi suljettuna muurien sisälle, jopa yksityissellin, kantamaan vuosikaudet vanginvaatteita, olemaan vartioituna ja elämään yhteisössä, missä hyvien ja pahojen raja on ehdoton. Vangit antavat tatuoida itsensä kertoakseen kaikille pahuutensa.

Jos tätä pohditaan eteenpäin ja kysytään, miten ihminen joutuu demonisten voimien valtaan, voimme löytää ainakin erään vastauksen. Pahaksi identifioitunut ihminen tulee vastaanottavaiseksi pahoille voimille.

Demoneita kuvataan Raamatussa ikään-

kuin persoonallisina olioina. Ehkä sen ajan ajattelulle tämä kuvaamistapa oli ainoa mahdollinen. Minusta ei voi sulkea pois sitä mahdollisuutta, että olisi olemassa voimia, joilla on mahdollisuus tietynlaiseen yksilöllisyyteen ja jotka ottavat ihmisiä haltuunsa. Edellytyksenä on ihmisessä syntynyt emotionaalinen vastaanottavuus, eräänlainen virittäytyminen samalle aaltopituudelle.

Tietysti itse kukin joudumme joskus tällaisten voimien valtaan. Pahalta tuntuu, kun joku ihminen on niiden vallassa jatkuvasti. Tästä minusta on kysymys ilmiössä, jota voi kutsua riivaajan valtaan joutumiseksi. Kysymys saattaa olla energioista, jotka eivät ole pelkästään ihmisestä itsestään lähtöisin.

Lopuksi toteaisin vielä omana kokemuksekseni, että tällä hetkellä on paljon merkkejä ihmisen lisääntyvästä kyvystä aikuiseen suhtautumiseen myös oman syyllisyytensä. Tämän ajan ihminen ei voi saada anteeksi ulkopuolelta. Hänen täytyy saada anteeksi itseltään. Ja tämä on se syvä terapeutin prosessi, mitä usein tarvitsemme. ☉

Ok-opintokeskus järjesti 5.—7.10.1987 laivaseminaarin, jonka teemana oli Muuttuva järjestötyö — järjestöjen asema suomalaisessa yhteiskunnassa. Mukana oli edustajia noin 30 jäsenjärjestöstä. Seminaarissa kuultiin monia alustuksia järjestöjen todellisuudesta, historiasta, rahoitusmahdollisuuksista ja käytännön toimintaideologioista.

Kaikki tämä puhe oli tietysti tarpeellista, mutta jollain tavalla kovin sisäänlämpiävää ainakin tällaisen "epäjärjestön" edustajan näkökulmasta. Epävirallisiin kontakteihin laivaseminaari tietysti antaa erinomaisen tilaisuuden. Tuntuu kuitenkin siltä, että järjestöväen olisi hyvä välillä puhua ihan muiden elämänlueiden edustajien kanssa. Onneksi OK-opintokeskuksen jäsenkunta on niin heterogeenistä. Tuskin minullakaan olisi ollut muuta tilaisuutta keskustella esimerkiksi Reservin alipuseeriliiton jäsenhankinnasta. Seminaarissa se tuli vastaan ryhmätöissä. Hyvä seminaari siis — mutta mitä se todella antoi?

* * *

ma kom posti

SYKSYN KUULUMISIA

Koneen säätiö myönsi 16.9. kasvatuskulttuuriprojektille jatkoapurahaa vuodeksi 1988 142.000 mk. Vuoden aikana julkaistaan kokeiluista raportit ja jatketaan koulutustoimintaa saatujen kokemusten rikastamina.

* * *

Kriittisen korkeakoulun syyskauden koulutustoiminta on käynnistynyt vilkkaasti. Ehdottomaksi suosikiksi nousi uusi kolmivuotinen kirjoittajakoulutus. Kiinnostuneet melkein tukkivat toimiston ainoan puhelinlinjan.

☉ AH

MATTI RAUTIOLA

arkkitehti

Espoo

Kaunis ja hyvä, ruma ja paha?

Rakennuskulttuurin kysymyksiä

Artikkeli perustuu Kriittisessä korkeakoulussa 18.2.87 pidettyyn esitelmään

"I can't tell you what good architecture is, but I can tell you when I see it." Näin sanoi joku tuntematon suuruus arkkitehtuurista. Aion silti yrittää selvittää kauniin ja ruman taakse kätkeytyviä kysymyksiä ja ajatusrakennelmia. Näiden sanojen tai pikemminkin niiden sisältämän aihepiirin kanssa joudun arkkitehdin työssäni päivittäin askaroimaan. Näistä asioista on myös vilkkaasti keskusteltu arkkitehtuurin tyylikysymysten yhteydessä. Käsittelen aiheetta kuitenkin lähinnä yleisen rakennuskulttuurin kannalta enkä puutu tyylihistoriaan.

Kaunis, hyvä, ruma ja paha ovat laatusanoja, joille ei ole tieteellisiä, täsmällisiä ja yksiselitteisiä määritelmiä. Ne ovat ilmaisuja, jotka kielellisinä sopimuksina kuvaavat asioiden välisiä suhteita joillakin yhteistajunnallisilla alueilla. Todellisuus ja tilanteet muuttuvat jatkuvasti. Samoin muuttuvat sanojen sisällöt, vaikka muodot säilyvät samoina. En siis pysty kertomaan, kuinka asiat ehdottomasti ovat, vaan joudun tyytymään siihen, että kerron, miltä minusta näyttää ja minkälainen suhde näiden käsitteiden sekä ihmisen arkikokemuksen ja olemassaolon välillä vallitsee rakennuskulttuurin näkökulmasta luonnosteltuna. Tässäkin tapahtuu pieni välineellinen virhe. Asiat, jotka vaikuttavat ensisijaisesti visuaalisella, konkreettisella ja kokemuksien alueella, joudutaan kuvaamaan sanoin. Se ei aivan tee oikeutta todellisuudelle.

Rakennetussa ympäristössä tehdyt päätökset ja valinnat vaikuttavat hyvin pitkään ja joitakin vaikutuksia on suorastaan mahdoton välttää. Me joudumme ympäristömme kanssa päivittäin tekemisiin, halusimme pa tai emme. Aihe on tärkeä.

Kaunis ja ruma — enemmän kuin laatusanoja

Kaikki me käytämme kaunista ja rumaa, hyvää ja pahaa monta kertaa päivässä määrittelemään kantaamme hyvin monenlaisiin asioihin, monesti jopa sen enempiä ajattelematta. Tavallisimpia yhteyksiä, missä näitä sanoja käytetään, ovat aivan arkipäiväiset asiat ja esineet, kuten onpa ruma auto, tai voi miten kaunis pusero. Varsinkin miesten kuulee sanovan usein naisesta: kaunis kuin unelma. Kauniin sijasta kuulee myös käytettävän sanaa hyvännäköinen. Tällaiset tuomiot irtoavat huulilta hyvin helposti, suurella varmuudella ja ilman harkintaa. Mieli pide on alituisesti muuttuva ja kehittyvä. Jotakin voidaan oppia tutkimalla näiden tuomioiden sisältämiä taustoja, kuten ominaisuuksia, arvoarvostelmia, mielle yhtymiä, tunnelatauksia ja käyttökelpoisuusarviointeja. Samoin kannattaa tarkastella ympäristömme syntyyn vaikuttaneita tekijöitä ja yhteiskunnallisia rakenteita, voimavarojen käyttöä, estetiikan oppeja ja ympäristötietoisuuden tasoa, vain

muutamia mainitakseni. Voidaan pohtia, miten paljon ihminen itse päättää rumuudesta ja kauneudesta ja miten paljon mielipiteet muokkautuvat yksilön ulkopuolelta tulevien vaikutteiden ja painostuksen seurauksena. Mielikuvateollisuus, markkinointi- ja informaatiovälineet syytävät taatusti enemmän valmiita ajatusmalleja tajuntaamme, kuin ehdimme niitä itse käsitellä henkilökohtaisen suhteen määrittelemiseksi.

On syytä tutkia kauneuden ja hyvyyden sekä näiden vastaparin ominaisuuksia ajattelun, älyn tai abstraktioiden tasolla, toisin sanoen, mistä ajatuskonstruktioista rakennettu ympäristö voi muodostua ja miten ihminen sen jäsentelee, miten käsittelee sitä ja miten ottaa sen hallintaansa. Ympäristö kertoo rakennetulla kielellä myös sosiaalisia viestejä rakennuttajansa tahdonilmauksena. Ajatellaanpa vaikka Nesteen tornia, joka symboloi etäistä päätöksentekoa ja nousee muita viisaampiin korkeuksiin. Tai Pariisin Pompidou-keskusta, joka ilmaisee kansalaisten kulttuurikeskusluonteensa näyttäytymällä ikään kuin keskeneräisenä talona, joka kutsuu rakennustyöhön mukaan.

Meidän on myös tutkittava käsitepariemme ja tunteiden välisiä yhteyksiä, vaikka aikamme suosiikin älyä tunteen kustannuksella. Ovatko kaunis ja rakas samaa tarkoittavia sanoja ja onko ruma antipatian ilmaus?

Ihminen on sidottu fyysiseen ruumiiseensa ja toimii fyysisellä tasolla. Hän tarvitsee ympärilleen fyysisen järjestelmän, joka tuottaa mm. ruokaa, tavaroita ja palveluksia. Tätä kautta rakentamiselle tulee kovia toiminnallisia vaatimuksia. Rakennusaineetkin ovat mitä suurimmassa määrin fyysisiä, samoin jossakin mielessä rakentamiseen tarvittava pääoma ja työvoima.

Meidän tulisi pystyä myös selvittämään, miten ihmisen ja ympäristön välille syntyy elävä vuorovaikutussuhde, miten itse kukin voi osallistua täysipainoisen kulttuurin syntyyn ja miten tällainen kulttuuri voi palvella ja haastaa jäseniään jatkuvaan kehitykseen.

Tutkimista siis on, enkä varmaan pysty kaikkea kahtaamaan läpi, mutta kysymysten esiin nostaminen antanee herätteitä kaikille.

Assosiaatio vaikuttaa yleensä sen suuntaisesti, että tuttu on kaunista ja vieras on rumaa, mutta vieras muuttuu kauniimmaksi, kun siihen tutustuu. Ympäristön tulee tarjota ihmiselle sellainen järjestellinen asioiden järjes-

tys, että hän pystyy siinä orientoitumaan ja jäsentämään tarjotun tiedollisen sisällön siinä määrin, että se muuttuu tutuksi. Tätä kautta ympäristö muuttuu myös osaksi ihmisen identiteettiä ja henkistä rakennetta ja silloin se heijastelee rakennetulla kielellä asukkaansa tai käyttäjänsä sosiaalisia viestejä.

Ympäristön kauneus ja rumuus

Ihmiset muuttavat yleensä rikastuessaan alueelle, jonka asumisominaisuudet ovat entistä paremmat, mutta joka mieluusti myös kertoo sosiaalisesta noususta ympäristöön rakennetuilla viesteillä. Kukaan ei erehtyne Munkkiniemen ja Koivukylän sosiaalisten viestien eroista.

Ympäristön tulee myös tarjota ajan kuluessa ja havainnoijan kehittyessä yhä uusia ja syventyneitä älyllisiä virikkeitä ja haasteita, uutta sisältöä, jotta siihen voi yhä vahvemmin sitoutua. Vastakohtaa kutsutaan köyhäksi tai pinnalliseksi ympäristöksi, johon sitoutuminen on löyhää. Näiden sisällöllisten ominaisuuksien pitää vaikuttaa kaikilla aistitoimintojen tasoilla ja sisältää ajallisia ulottuvuuksia, jotta tajuntaan piirtynyt asiatietojen ja merkityssisältöjen kartta olisi mahdollisimman moniulotteinen. Toisin sanoen hyvässä ympäristössä pitää riittää aina uutta ammennettavaa.

Miten sitten kauneus ja rumuus pystyvät vastaamaan näihin tilanteisiin? Huomaamme, että pelkkä kaunis ei riitä tuottamaan ratkaisua edes näihin ongelmiin, joita ympäristön käyttämisessä ilmenee. Onko kaunis sitten pelkästään hyvä, vai voiko se olla myös paha? Ainakaan ilman rumuutta emme tule toimeen. Ruma jäsentää kauneutta ja päinvastoin.

Voitaisiinko kauneutta sitten ajatella niin, että sitä ei absoluuttisesti ole edes olemassa, vaan sana edustaa ihmisen pyrkimystä hyvään tai parempaan? Hyviksi koetut asiat muuttuvat ihmisten mielissä kauniiksi ja uudet asiat täytyy ensin tutkia, ennen kuin niille voidaan antaa arvosana kaunis. Tai joskus käy niin päin, että uutuudenviehätys muuttuu vastenmielisyydeksi, kun todellinen sisällöttömyys huijauksenomaisena paljastuu. Rumaksi tuomitaan se, mikä edustaa ei-toivottua kehityssuuntaa. Esimerkiksi uusi

julkisivupinnoite ei muuta Jakomäkeä Eiraksi, koska Jakomäen syntyehdot ovat tekninen soveltuvuus teolliseen tuotantoon mahdollisimman halvalla, kun taas Eira edustaa käsityötä sekä aikakautta, joka korosti kansallisuutta, tunnetta ja oikullisuutta sekä syntyi pieninä yksikköinä perhepiirien toiminnan tuloksina. Nämä kaikki ovat yhä harvinaisemmiksi käyviä ominaisuuksia.

Voidaanko sitten vastata kysymykseen, mitä ovat ruma ja kaunis älyllisellä tasolla? Miten asioita voidaan tutkia ruma-kaunis-akselilla viileän asiallisesti? Ainakin tunnistamme asioissa, esineissä, rakennuksissa, äänissä tai akustiikassa vallitsevan harmonian eli sopusuhtaisuuden ja ajattelempa sitä eräänä kauneuden osatekijänä. Vastaavasti epäsuhtaisuus, riitasointu ja esiin hyökkäävä häly koetaan rumana ja pahana.

Onhan meillä olemassa kaikenlaisia muitakin estetiikan ja sommittelun perussääntöjä, jotka ovat olleet kulttuurimme taiteellisenä ohjenuorana läpi historian. Mainitsen tässä muutamia tunnetuimpia:

- kultainen leikkaus eli mittajanojen jatkuva suhde
- monumentaalisuus on kääntäen verrannollinen informaation määrään ja intensiteettiin/ts. koko ei ratkaise vaan viestin monumentaalisuus
- rakennusta ympäröivän ilmatilan intensiteti lisääntyy rakennuksen aineettomuuden myötä/esim. pagodin huipentuvat räystääskulmat
- kromaattinen rytmii ja suhde eli asteittainen muutos/Alvar Aallon viljelemä
- inhimillinen mittakaava/kokemuksen välittömyys
- erilaiset väriopit, esim. Goethen
- kontrastit, polarisoinnit/Enso Gutzeit — Uspenski
- kliimaksi eli huippukohta, korostus/torniaiheet (Kansallismuseo)
- yhdenmukaisuuden ja jatkuvuuden periaate

Toisin sanoen meillä on useita käyttökelpoisia ohjeita, joiden avulla ympäristöä voidaan säätää määrätietoisesti johonkin haluttuun ja hallittuun suuntaan. Tällaiset näkyvät, tietoiset pyrkimykset koetaan lähes aina kauneutena. Päinvastainen tilanne, jossa esteettisten osatekijöiden välillä ei vallitse hallittuja, viritettyjä suhteita, koetaan puolestaan rumuudeksi tai vähintään kauneuden puutteeksi. Tässä tapauksessa arvioitavasta

kohteesta tai kokonaisuudesta puuttuvat sellaiset ominaisuudet, jotka asettuvat järjestykseen ajattelun voimalla.

Kauneus näyttäisi siis osittain selittyvän sillä, että asioista löytyy älyllinen ulottuvuus, lainalaisuuksien johdonmukainen maailma. Tähän maailmaan tutustuminen ja sen ymmärtäminen lisää tietoa asioiden yleisestä tilasta ja auttaa näillä tiedoilla pääsemään lähempään tuttavuuteen uusien vastaantulevien tilanteiden kanssa. Ja tutuilta tuntuvat tai sellaista lupailevat asiat tuntuvat myös hyviltä ja kauniilta. Uusi kauneustaju syntyy uuden oppimisen myötä. Esimerkiksi Käpylän puutaloaluetta pidettiin ensin rumana, mutta tänään se on yksi tavoitelluimpia asuinalueita Helsingissä.

Muotomaailmaa

Täydellinen on kaunista. Järjestelmällinen on kaunista. Näin on ajateltu arkkitehtuurissa viime päiviin asti. Kaikki tuntevat Helsingin Senaatintorin tai jonkun suomalaisen vanhan puukaupungin empire-ruutukaavan. Ruutukaava on esiintynyt jo huomattavasti aikaisemmissakin kaupungeissa ratkaisuperiaatteena. Näiden kaupunkien suorakaiteenmuotoisuutta ja järjestelmällistä korttelirakennetta ja katuverkostoa on ihailtu ylevän muodonannon tuotteina. Näin varmasti onkin, mutta kehitykseen ovat vaikuttaneet myös puolustukselliset ja paloturvallisuuskäsitteet sekä tonttijako ja monet muut hyvin käytännölliset syyt. Siihen on vaikuttanut myös keisarikunnan esikuvan ihannoiti. Ihmisellä saattaa olla aivan luonnostaankin taipumus muovata maailmaansa kosmisista muodoista poikkeavasti suorakaidejärjestelmäksi osittain ehkä rajallisten teknisten mahdollisuuksien kasvattamana. Ihminen tavoittelee ikuisuutta ja kosmista totuuksia inhimillisen ajattelun kautta etsimällä ratkaisuja ihmisen olemassaolon perimmäisiin kysymyksiin.

Tällaiset muotomaailmat tulevat ymmärrettäviksi ihmiselle, joka luottaa yhteiskunnan järjellisyteen ja ajatteluun. Näitä ominaisuuksia korostavia suuntauksia arkkitehtuurissa on kutsuttu rationalismiksi. Klassinen arkkitehtuuri on aina sisältänyt voimakkaasti järjen korostuksen, mutta myös humanismin ylistyksen. Se on ollut johdonmukaista ja noudattanut esteettisiä sääntöjä eli

asioita, joissa on tiedollisesti mahdollista saavuttaa korkea taso. Tällä kauneuden alueella ruman kokeminen on edellisen vastakaisten arvojen tai arvottomuuksien esiintymistä. Niitä ovat esimerkiksi epäjohdonmukaisuus, rationaalisen tilajärjestelmän puuttuminen tai sen naiivi taso, epäjärjestelmällisyys, epäsuhteisuus, epäsäännöllisyys, kekseliäisyyden puute. Ajattelun alueella rumuus on siis tyhmyyttä tai tietämättömyyttä, hävettävä asiointila.

Voimme siis päätellä, että kauneus on pyrkimistä kohti viisautta, tietoa ja hyvyttä. Samalla voimme kuitenkin huomata, että ei ole viisautta ilman tyhmyyttä, ei hyvyttä, jos sitä ei voi verrata pahuuteen, ei kehittyneitä ilman kehittymätöntä. Kauneus ja rumuus ovat siis jatkuvasti muuttuva käsitepari, joka on välttämätön polarisoimaan ja jäsentämään ympäristöä. Rumuuden voi nähdä myös kehitysvaiheena, jolloin sitä voi katella kaksin silmin. Joku voi lisäksi kokea kauniin eräänlaisena kosmisen totuuden valimuotona, jolloin kauneus saa ikäänkuin absoluuttisen arvon.

Toinen puoli asiassa on, miten ihminen pitää itseään kauniina ja miten hän soveltaa anatomiaansa ympäristön arviointiin. Eräs ystävä kertoi kerran, kuinka he matkallaan Pohjois-Ruotsissa olivat juuri Kiirunassa Ralph Erskin suunnitteleminen poikkeuksellisen ilmeikkäiden talojen kohdalla, kun perheen pikkupoika heräsi, katsoi ikkunasta ulos ja kysyi: "Äiti, nauravatko nuo talot?" Hän siis näki taloissa ihmisen piirteitä ja kasvojen viestintää.

Tai sitten me etsimme arkkitehtuurista luonnon muotoja ja lainalaisuuksia. Biomorfisia tahdon ilmauksia löytyy esimerkiksi Raili ja Reima Pietilän suunnittelujäljestä, kuten Tampereen kaupunginkirjaston metsokuvioista tai Dipolin kalliolohkareisesta olemuksesta näkyy. Historiamme aikaisemmissa vaiheissa ihmisten on ollut pakkokin rakentaa luonnon ehdoilla toimivia asumuksia ja rakennelmia. Niihin on käytetty suoraan luonnosta otettuja materiaaleja ja muotoaiheita ja rakentamisen tekniikka on noudattanut yksinkertaisimpia luonnonlakeja ja luonnosta opittuja ratkaisuja. Tuskin tämään henkinen perimä on vielä täysin häipynyt. Suomalaiselle luonto on edelleenkin paitsi talouden perustekijä, myös tärkeä henkisen energian lähde, oivallinen ympäristö meditaatiolle ja ajatusten järjestykseen pa-

nemiselle. Se on myös eräs maailmanselitys. Luonto on meidän harvaan asutussa maassamme myös aina lähellä ja tavoitettavissa. Voidaan siis sanoa, että luonnon mukanaolo rakentamisessa on tavalla tai toisella tavoiteltua ja arvostettua.

Julkisen vallan rakennushankkeisiin on aina sisältynyt tietty annos komeutta, määrätietoisuutta ja salatun tiedon merkkejä. Tavallinen kansalainen kokee sen esimerkillisenä ja kunnioitettavana tai alistavana, koska vastaavaan rakentamiseen tasoon hän ei omilla, yksityisillä voimavaroillaan koskaan yllä. Vallanpitäjien asema korostuu halutulla tavalla ja ulkopuoliset kokevat avuttomuutta, voimattomuutta ja häpeää. Ihmiset tuntevat ja tunnustavat asetetun valtajärjestelmän myöntyen siihen.

Rakennetussa ympäristössä koemme rikautena historialliset kerrostumat. Ne kertovat aineen ja hengen välisestä pitkäaikaisesta vuorovaikutussuhteesta ja haastavat ihmisen toimimaan edelläkävijöiden viitoittamalla uralla ja kenties ottamaan opiksi. Ne auttavat kunnioittamaan aikaisempia saavutuksia ja panevat osallistumaan menneisiin tapahtumiin, kärsimyksiin ja iloihin.

Tunneviestejä

Ihmiselle ei riitä, että ympäristö vastaa yksinomaan älyllisiin haasteisiin. Sen on oltava myös tunteellisessa vai pitäisikö sanoa sielullisessa vuorovaikutuksessa kokijansa kanssa.

Inhimilliset ilmeet, eleet ja muut assosiativiset viestit arkkitehtuurissa voivat ohjata tunnetilaa tai ne voivat herättää reaktiivisia tunnetiloja. Ne voivat kertoa vihasta ja rakkaudesta, ilosta ja surusta, pelosta ja rohkeudesta. Materiaaleilla voidaan aistien kautta synnyttää tunne-elämyksiä. Kova ja kiiltävä tuntu kylmältä ja torjuvalta, pehmeä puu houkuttelee koskettelemaan. Sama teho on väreillä. Niiden vaikutukset suurimpaan osaan ihmisiä ovat ennakoitavissa. Sininen on esimerkiksi kylmä väri, keltainen ja punainen lämpimiä. Tosin jotkut saattavat kokea vaikutukset täysin päinvastaisinkin. Silloin on syytä olettaa, että kokemus syntyy assosiativisesti jostakin aikaisemmin koetusta, johon on liittynyt voimakkaasti tietyn värin läsnäolo. Värien tavallisinakin vaikutustapa saattaa olla jossakin määrin as-

sosiatiivinen, luontoperäinen: keltainen aurinko, sinertävä talvi, vihreä luonto. Suomalaiset rakastavat lämpöä ja aurinkoa harvinaisuuksina näillä korkeuksilla. Toisaalta sininen koetaan positiivisena, koska talven kirjas, mutta sinertävä valo kuitenkin tarjoaa helpotuksen pimeään. Se auttaa toimittamaan päivän askareet ja karkottaa yön pelottavat salaisuudet. Valo kertoo myös tulevasta keväästä ja heräävästä luonnosta. Sininen on myös suomalaisen kesätaivaan väri. Suomen lippu edustaakin hyvin monille kauneinta mahdollista väriyhdistelmää, kenties juuri assosiatiivisten elämysten kautta.

Kun itse olin pieni poika, pelkäsin näkinimistä pahaa olentoa, joka piileskeli eräässä tietyssä sadevesikaivossa, hautausmaan kohdalla pelkäsin kummituksia, navetan takana inhosin virtsakaivon hajua, kadehdin naapurin poikien hienoa pihaa. Toisaalta olin ylpeä siitä, että olin uskaltanut kiivetä erääseen korkeaan puuhun, kahvilan kohdalla tunsin suussani nautinnollisen jäätelön maun. Kaikki tämä ja moni muu asia muodostui maantieteellisen, tiedollisen kartan lisäksi eräänlaiseksi toiseksi kartaksi omien tuntemusteni ja tunteitteni ulottuvaisuudella ja ikäänkuin antoi sisällön ja painotuksen muuten jo hallitsemalleni ympäristön muodolle ja rakenteelle. Näissäkin asioissa hyvän ja pahan kokemukset näyttävät olevan tarpeellisia polarisoimaan tunne-elämyksiä, synnyttämään energiavirtoja vasta-kohtien välille. Tämä helpottaa myös analysoimaan vastaanotettua.

Aikuisen maailmassa rakennettu ympäristö voi aiheuttaa hyvinkin kauas takautuvia tunneyhteyksiä. Niitä voidaan rakennettaessa määrätietoisesti toteuttaa tai välttää, sekä toiminnan tasolla että symboliikan avulla.

Ilmeisesti kuitenkin vasta ihmisen eläminen ja vaikuttaminen ympäristössä tuo siihen tunteellisella tasolla vaikuttavan syvän ja monipuolisen sisällön. Varsinkin Italiassa ja Kreikassa vieraillessani tunnen historian viestien, inhimillisten tragedioiden ja onnellisten huippuhetkien läsnäolon ikivanhojen talojen ja katujen lomassa. Elämä jatkaa kulkuaan ja vähitellen vanhat kerrostumat peittyvät uusien, vasta syntymässä olevien historioiden ja emotionaalisten energiavirtojen alle. Värillisillä silkkihuiveilla koristautuneet hilpeät turistit ovat autuaan tietämättömiä paikalla muinoin sattuneesta kivityksestä. Toisaalla narkomaani tuhoaa

elämänsä vanhalla häänäyttämöllä. On myös paikkoja, joiden lataus ei anna periksi uudelle ajalle. Kaikki me koemme uskon asteesta riippumatta, että kirkoissa on jotakin erityisen kunnioitettavaa ja nöyryyttä herättävää. Ne piirtyvät tunnekarttaammekin erityisen voimakkaina torneina.

Ihminen, elämä ja ympäristö

Vasta elämä antaa arkkitehtuurille sisällön, mutta arkkitehtuurin tehtävänä on luoda elämälle sellaiset puitteet, joissa halutut asiat lähtevät tapahtumaan. Tämä asettaa arkkitehtuurin palvelijan asemaan. Tietysti voidaan luoda sellaisetkin olosuhteet, jotka eivät pyri ohjaamaan elämää mihinkään suuntaan, vaan jättävät tilanteet avoimiksi ihmisten kehittää. Vaikeaa onkin sitten hallita kaikki katalyyttiset, suggestiiviset, passivoivat tai aggressiiviset tai monet muut tekijät sillä tavalla, että kulttuurin tahto tapahtuu. Tasapainoinen vuorovaikutussuhde ihmisen ja ympäristön välille syntyy vasta sitten, kun ympäristö voi tarjota ihmiselle ihmisen mittaisen vastineen. Vasta silloin sen voi tuntea omakseen. Tällöin oletetaan, että ympäristölläkin on oma tahto. Helpoimmin se on tajuttavissa luonnonympäristössä.

Arkkitehtuurilla on myös kolmas olemuspuoli ja se on se, mistä vaikuttamista se ensisijaisesti lähtee syntymäänkin, nimittäin ihmisen ja yhteiskunnan fyysisten toimintojen tyydyttäminen rakentamalla niille tarkoituksenmukaiset tilat ja kuoret. Tämä olemuspuoli on ehkä kaikista helpoin havaita. Siihen jopa törmää. Rakennus voi palvella hyvin tai huonosti. Se voi peittää auringon tai näköalan. Se voi estää sosiaalisen ympäristön syntymisen. Se saattaa katkaista vanhan sujuvan kulkureitin. Se voi aiheuttaa melukattilan yhdessä muiden talojen kanssa. Portaat voivat tuntua raskailta nousta. Kun ikkunat ovat liian pienet, huoneet jäävät pimeiksi.

Ihminen käyttää rakennettua ympäristöä päivittäin välikappaleena yhteiskuntarakenteensa pyörittämiseen. Tämä tarve tulisi täyttää mahdollisimman kitkattomasti ja vaivattomasti, vaikka se ei aina olisi edes viisasta. Esimerkiksi ihmisen oman elimistön kuntoapysymisen kannalta on tärkeää asettaa

sopivia fyysisiä haasteita päivittäisen rutinin sekaan. Rakennetun ympäristön tulee suojata luonnonilmiöiltä ja toisaalta käyttää niitä tasapainoisesti hyväkseen. Sen tulee suojata ihmistä toisilta ihmisiltä, katseilta tai pahoilta aikomuksilta, tarjota yksityisyyttä. Sen tulee olla ekologisesti turvallinen. Sen tulee pitää sisällään teollisuutta, kauppaa, varastointia, hallintoa, asumista, koulutusta, päivähoitoa, sairaanhoitoa ja monia muita toimintoja, joilla kaikilla on omat lainalaisuutensa ja ehdottomat vaatimuksensa. Parhaimmillaan arkkitehtuuri palvelee tällaista isäntäänsä ilman häiriötekijöitä. Hyvä on tarkoituksenmukaista. Meidän aikamme johtajuutena on myös ollut, että tarkoituksenmukainen on kaunista ja turha on rumaa. Näistä ajatuksista on syntynyt koko ihailtu functionalismi. Ylevöitetystä toimivuudesta on löytynyt arkkitehtuurille koko sisältö.

Ei pidä unohtaa myöskään huolenpidon merkitystä ympäristölle fyysisessä ja tunteellisessa mielessä.

Yhteiskuntamme kehittyessä, rikastuessa ja erikoistuessa näyttää siltä, että ihmisen mahdollisuus osallistua järjestelmänsä aineellisen todellisuuden muuttamiseen vuorovaikutussuhteessa on supistunut näpertelyn asteelle tai etääntynyt toivottoman kauas välineelliselle tasolle.

Kauniin ja ruman, hyvän ja pahan kokemisen kannalta siirrytään mielenkiintoiselle alueelle, kun aletaan pohtia, miten ihmisen ja ympäristön välinen vuorovaikutussuhde voi syntyä ja pysyä elävänä aineen, ajatuksen ja tunteen tasoilla. Ihminen vastaanottaa fyysisiä kokemuksia, informaatiota ja tunne-elämyksiä, tekee niistä johtopäätöksiä, reagoi niihin, oppii niistä, tulee rangaistuksi ja palkituksi, rakentaa kokemuksistaan ajatusrunгон, jonka varassa etenee kohti uusia asioita vain joutuakseen kohta uuteen kriisiin ja siitä selvittyään hän on saavuttanut taas jotakin uutta ja arvokasta. Parhaimmillaan ympäristö kokee vertauskuvallisesti saman prosessin ja kasvaa ihmisten mukana. Tällöin on kysymys siitä, että erilaiset tahdot kohtaavat ja syntyy hedelmällinen uusi tilanne. Tässä tekee mieli moittia Helsingin tuoretta keskustakilpailua, jossa ylhäältä ohjattu estetisoiva tavoitteenasettelu symboloi valtaa ja samalla jää kansalaisille etäiseksi ja tyhjäksi komeudeksi.

Näyttää siltä, että kaunis ja hyvä ovat rin-

nakkaisia arvoja silloin, kun ne palvelevat kehittäviä ja parantavia voimia ja edustavat viisauten ja valistuneisuuteen, myönteisiin tunne-elämyksiin kohottavana voimana ja tarkoituksenmukaiseen toimintaan tähtäviä intentioita. Ruma ja paha kuuluvat yhteen, kun kehitystä viedään taaksepäin. Tahto on siis käsiteparien olennainen sisältö.

Se, miten itse kukin suhtautuu kauneuteen ja rumuuteen, riippuu paljolti siitä, miten arvokkaiksi kokee tekojen motiivit. Täytyy kuitenkin muistaa, että on tekoja, joiden vaikutukset ovat nopeita ja toisia, jotka vaikuttavat hyvinkin hitaasti. Ja on tekoja, jotka eivät tunnu ensin alkuun vaikuttavan ollenkaan. Näiden hitaimpien joukkoon taitaa kuulua taide, joka on näennäisen hyödytöntä. Tai ainakin taiteen tekijöiltä voidaan kysyä, kuinka hyvin he tällaisen tehtävän ovat tiedostaneet, kuinka hyvin taide tänä päivänä havainnoi, valaisee ja tarjoaa tilaisuuden ihmisen tahdon toteutumiselle.

Jos kysymys on niiden asioiden kertomisesta, joita muut eivät havaitse, tulee rumalekin eräs uusi käyttötarkoitus totuuden paljastajana ja silloin voi sanoa, että ruma on hyvä ja silloin myös ruma on kaunista. Toisaalta voi myös sanoa, että moni kakku päältä kaunis, eli kaikki ei aina ole kaunista, mikä siltä näyttää, sillä meihin kohdistuu hyvin monenlaista manipulointia lähinnä markkinointitarkoituksissa, emmekä voi olla aina varmoja omien mielipiteidemme aitoudesta.

Karu todellisuus

Mikä sitten on ympäristömme rakennustaiteellinen tila juuri nyt? Ei ehkä kovinkaan hyvä. Meillä on juuri takanamme ajanjakso, jona taloudelliset ja yksipuolisen teknilliset näkökohdat ovat lähes diktaattorin käskynä hallinneet rakentamisen tavoitteenasettelua. Henkilöt, joille kauhukuva on näytetty selvennä, ovat olleet niin vähälukuiset, etteivät he ole pystyneet kehitystä edes jarruttamaan.

Tästä elävinä vai pitäisikö sanoa kituvina esimerkkeinä ovat 60- ja 70-lukujen betonilähiöt. Ne heijastavat tyylipuhtaasti sitä tilannetta minkä seurauksena ne ovat syntyneet. Grynderit ovat rakentaneet yhteiskunnan siunaamina ja arkkitehtien nöyrästi piirtäessä yksipuolisesti lyhyen tähtäimen talou-

delliseen hyötyyn perustuvia, nosturiratojen ympärille sijoitettuja elementtien hautausmaita, joihin on vielä saatu huijatuksi kiltit ihmiset asumaan. Näillä alueilla henkinen, inhimillinen ja taiteellinen viesti ja vuorovaikutus tapahtuvat vain ikkunaruuutujen välityksellä.

No tietysti markkinoiden huonontuessa elementtien pintaan liimailtiin tiililaattoja, mutta taustavoimat pysyivät samoina eli viesti on sama vaikka kieli vaihtuu. Vasta vuosien kuluessa tämä armoton rumuus on peittynyt kasvillisuuden ja ihmisten toime-liaisuuden taakse ja ympäristöön on syntynyt kauneuden alkua.

Seuraava vaihe tuntuu olevan kulttuuri-matkamuistot kuten isot mustakattoiset omakotitalot, joissa on kaariovia ja lyttyyn purskahtaneita valkotiiliä.

Onneksi tämä kuluva vuosikymmen on ollut paremman kehityksen aikaa, eikä kehitys ole ainakaan vielä pysähtynyt. Sopii toivoa, että ympäristöömme voitaisiin rakentaa hyvien ja kauniiden aikomusten merkkejä vielä pitkään.

Käytännön tasolla pitäisi lisätä asukkaiden omaa päätösvaltaa rakennuttamisessa sekä spontaanisti että pitkällä tähtäimellä tapahtuvassa toiminnassa. Lakeja ja säännöksiä pitäisi muuttaa niin, että tehtyjä virheitä päästäisiin nopeasti korjaamaan. Rahoitusmalleja pitäisi muuttaa niin, että ihmisillä vallitsisi kunnollinen valinnanvapaus ympäristönsä ja asumisensa suhteen.

Rakennettu ympäristö ei ole yhtään sen kummempi kuin yhteiskuntamme ja kulttuurimme rakennettu kuva tai olemus, joten jos haluamme vaikuttaa kuvaan, meidän tulee ensin vaikuttaa kuvan syntyehtoihin. Jos tavoitteemme ovat tekopyhät, ne näkyvät ympäristön tilasta säälimättömästi.

Haluan lopettaa siteeraamalla Alvar Aaltoa vuodelta 1925:

"Milloin niin pitkällä ollaan että erikoisen kouraantuntuvasti huomataan että täällä asu-misemme ja meidän aineellinen edistymisemme hiljalleen on aikaansaanut maamme huomattavan rumentumisen, silloin on jo aika ryhtyä (tahi pikemmin, silloin on jo liian myöhäistä) asiaa korjaamaan. Luonnonsuojelu ei silloin ole oikea nimi tehtävälle, vaan eteenpäin rakentaminen ja vanhan korjaaminen herkün kauneustajunnan ohjaamana."

ERKKI PIRTOLA

taidearvostelija
Helsinki

Kauneudesta ja rumuudesta

Kommentti Matti Rautiolan
Kriittisessä korkeakoulussa
18.2.87 pidettyyn alustukseen

Jokaisen ihmisen valitsema näkemys on hänen totuutensa. Maailmassa ei olisi vapautta, ellei näin olisi. Maailma ei väkisin taivuta ihmistä mysteeriinsä. Ihminen saa luvan kypsyä siihen satojen hölmöilyittensä kautta. Ihminen on kokeilukenttä, jossa luonto tavallaan jatkaa luomiskertomustaan, mutta siten, että ihmisminuudet saavat vapaasti ratkaista tyylin.

Luonto näyttää totuutensa häikäisevässä ruma-kaunis-jännitekentässä. Aivan kuten elämä ja kuolema ovat jatkuvasti hippasilla tämän kokonaisuuden pyörässä, niin leikkivät kauneus ja rumuus usein julmankin leikkissä luonnon piirissä. Jos tarkastelee esimerkiksi eläinkunnan muotoja pelkästään esteettisinä hierarkioina, voi havaita, mitkä mytologiset kerrostumat voikaan nähdä iljettävistä lisko-, hyönteis- ja käärmemaaailmoista perhosten, lintujen ja nisäkkäitten mitä ylevimpiin ja suloisimpiin muotoihin. Merten häkellyttävän rikasta muotomaailmaa katsellessa voi tuumia, onko Luoja enää ollut täysin 'järjissään' niitä luodessaan.

Saman hämmästyksen vallassa, missä nerokas taiteilija löytää itsestään nämä rumuuden ja kauneuden variaatiot, voi luonnon-tieteilijä eläytyä tähän menneeseen maailmanluomukseen. Hän voi olla ihmeissään siitä, miten klassinen kolmijako henki, sielu ja ruumis toteutuu täydellisessä harmoniasa luonnonmuodoissa. Hän voi ihmetellä sitä, miten järkähtämätön järjellisyys, tarkoituksenmukaisuus sielutuu joka lajin tyypillisessä ilmiössä fyysisyyden piirissä. Sanan varsinaisessa mielessä uskonnollinen henkilö voi taas uumoilla, mitä Alkuluojan aivoitusta mikin muoto tai väri lopulta edustaa. Miksi tämä valtaisa elävä olemusten kavalakadi ilmenee juuri kaunis-ruma-akselissa aineen perustassa?

Luonnon ikuisuus

Vasta kokemuksellinen havainto voi avata oivalluksen. Tieteellisen kuolettavan tarkkuuden on elävöidyttävä taiteelliseen draamaan ja löydettävä meditatiivinen tiedon tie luonnon ytimeen. Voi mietiskellä vuodenaikojen kiertokulkua kesäpellon kukkaloistosta syksyn ammottavaan kitaan. Siinä välissä ehdottaa metsän vankka rivistö arkkitehtonista ikuisperiaatetta yhtyneenä graniittiperustan ankaruuteen tai sitten talven lumivaipan plastisuuteen. Järven tai meren aaltoilu rantakalliota vasten on jokaiselle suomalaiselle tuttu peruskokemus. Se on syväkokemus, joka tuntuu suunnattoman terapeuttiselta, helpottavalta ja siihen voi uppoutua. Siinä kohtaa taivaan sinisyys maan — veden kautta. Ennenmainittu kolminaisuushenki = taivas, vesi = sielu, kallio = aines saa tässä jonkinasteisen alkukuvansa.

Jos käännämme katseemme näistä ikuisnäkyistä kohden maallisempaa estetiikkaa, tulee vastaamme aika. Siirrymme ajattomuuden onnesta, luonnon täydellisyydestä inhimillisen tilanteen ajalliseen suhteellisuuteen. Kun lähestymme ihmistä, alkäämme unohtako huumoria. Ihminen on luuloissaan, järkensä juoksun käsittämättömyydessään, tunteittensa ailahtelevuudessa jotensakin huvittava olento. Jokainen aikakausi on luonut ikioman "lopullisen" maailmankatsomuksensa, uskonsa ja tieteesä, jonka ympärille rakentunut tunnemaailma on sitten luonut omat esteettiset tyyliensä ja muotonsa esimerkiksi juuri arkkitehtuurissa.

Jokainen aikakausi korjaa edellisen näkemykset. Maailmankuvat vaihtuvat, vaikka maailma todennäköisesti on sama. Vai onko se? Yllätetään itsemme kesken loogista päätelmää. Entä jos maailma toden teolla muuntuu koko ajan, jos sen syvärakenne on muutosprosessissa? Tai vielä rohkeammin ajatellen: ihmisen ajattelu muuntaa maailmaa tuon ajattelun muotoiseksi. Ja toisinpäin, mikä kaiketi on oleellisin piste tässä spekulatiossa: Ihminen muuntuu vääjäämättömästi maailmankuvansa muotoiseksi.

Väitän, että tämä viimeksi lausuttu ajatus on järkyttävällä tavalla tosi. Maailma onkin salaperäisempi paikka kuin osaamme aavistaakaan. Dramaattisella tavalla vaikutamme jatkuvasti maailman ja meidän itsemme väliseen tapahtumaan. Aistimuksiimme, siis siihen, mitä näemme, koemme, kuulemme, liittyy jatkuvasti myös se käsitys, minkä tajuntamme on ottanut suhteessaan maailmaan. Se on suuressa mittakaavassa joko henkinen, sielullinen tai materialistinen.

Henkisydestä materialismiin

Puhtaaksiviljelty materialismi lukkiuttaa aistijärjestelmän ja ihminen tavallaan tuomitsee itsensä ahtaaseen katsomukseensa paitsi ajattelun myös havainnon ja ennenkaikkea oman ruumiillisen kokemisensä piirissä. Sielullinen kokeminen, tunnealueen laajentuminen antaa ihmiselle jo melkoisen erilaisuuden kuvan maailmasta vastakohtaisten voimalaatujen leikinä tai taistelutantereena. Sielullinen ihminen kokee itsensä jo toisin, maailmat vellovat hänessä ja tahtovat ot-

taa taiteellisia muotoja juuri hyvä-paha, kau-neus-rumuus -ilmaisujännitteissä, sellaisissa, jotka porvarillis-materialistiselle arki-ihmi-selle ovat järkytys.

Vasta kolmas lajityyppi, henkistynyt ta-junta näkee kaikkien kolmen alueen lävitse. Sen, miten tyystin erilaisia ne ovat, miten ne toimivat sisäkkäisesti maailmankaikkeudessa ehdottomassa harmoniassa. Se näkee myös ihmisen tilanteen. Sen, ettei ihminen vielä näe tätä valtaisaan dynamiikkaa. Ihminen ei ole vielä ottanut lainkaan kehitysaskelia oman kolmijäsenteisyytensä kokemiseen maailmassa. Niinpä hän kokee itsensä fyy-sisenä ykseytenä. Ja todellakin, ihminen me-ditoi itsensä aina siihen näkemykseensä, mi-kä hänellä on. Hän tunkee nykyään lähes täydellisesti tämän läpifyysistetyn näkemyk-sensä kaikille elämän alueille. Tämän mono-tonisen onnettomuuden sisällä me nykyään elämme.

Jokaisen ihmisen valitsema näkemys on hänen totuutensa. Maailmassa ei olisi va-pautta, ellei näin olisi. Maailma ei väkisin taivuta ihmistä mysteeriinsä. Ihminen saa lu-van kypsyä siihen satojen hölmöilyittensä kautta. Ihminen on kokeilukenttä, jossa luonto tavallaan jatkaa luomiskertomustaan, mutta siten, että ihmisminuudet saavat va-paasti ratkaista tyylin.

Järeä materialismimme, joka siis on kap-pale- ja käsitetajuntaa henkisesti ja henki-lökohtaisen omistus- ja nautintovietin kyl-lästävä sielullisesti, luo juuri tällaisen kult-tuurin, missä elämme. Arkkitehtuuri on kol-hoa, taloudellisten äkkiratkaisujen sanele-maa väkivaltaa, joka silpoo niin sielun kuin ympäristön. Joskus tuntuu, että näitä lähi-öitä, jossa eräässä sellaisessa (Myllypuro-sa) tätäkin kirjoitan, katsellaan joskus tule-vaaisuudessa lähes yhtä kauhunsekaisesti kuin jotain keskitysleiriä. Täällä nujerretaan ih-miset jopa ilman piikkilankoja ja konekivää-rejä.

Talo, jossa asun, on ikävä kuutio. Sen pää-dyssä ovat pienet ikäänkuin kalteri-ikkunat. Ovatkohan ne ao. arkkitehdin ironiaa meil-le, joiden on pakko asua täällä. Tylyys kul-minoituu likaisenharmaiden värien tylsyy-teen. Pihamaa on suunniteltu niin, etteivät lapset suostu menemään tuohon autoryteik-köön. Olisi hauska tietää, miten asuvat ne arkkitehdit, kaupunkisuunnittelijat ja grynderit, jotka ovat aikaansaattaneet tämän henkisen kuristamisleirin. Keskitysleiri on lii-

an hieno sana, koska ei tällaisen kulttuuri-tyhjiön sisällä pysty keskittymään mihin-kään.

Ahnas materialismi siis luo estetiikkaa ja tiloja, jotka vain lisäävät ihmiskunnan kär-simyksiä. Tyypillistä tällaiselle kulttuuritto-muudelle on juuri se, että ihmiset pidetään tyystin erillään toisistaan. Mitään yhteisiä rituaali- tms. toimintamuotoja ei ole, paitsi armottomat ostosmatkat. Mikä valtava voi-ma olisikaan ihmisissä, jotka löytäisivät toi-sensa tyytymättömyydessä. Kun katselee tä-tä lähiötilannetta, tuntuu kuitenkin siltä, että ihmiset ovat jo luopuneet toivosta. Lintu on lopullisesti sulkeutunut häkkiinsä eikä lau-la enää.

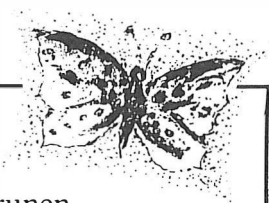
Eräs tulevaisuudenkuva

Koin Jumalan teatterin epäesteettisen elä-möinnin Oulussa viime keväänä koko kollektiivisen sielumme hätähuutona. Koko Suo-men kansa pikkulapsista professoreihin, duunareista ministereihin reagoi sielunsa syövereistä tapahtumaan. Ajatellaan esimer-kiksi sitä, millaista mainossontaa kansam-me visuaaliseen tajuntakenttään kiloittain kaadetaan, miten poliitikot puhuvat puolue-itsekkyyden nimissä kaikki todelliset ratkai-sut kumoon ja miten todella syvempiin ker-roksiin vievä ihmiskuva vaietaan kuoliaaksi julkisessa sanassa. Koko pedagogiikan sai-raalloisen lukkiutuneesta tilasta ei kannata edes puhua: miten kammottavan pirstottua ja eettisesti köyhää opetusta peruskouluissa opetetaan, ja lopulta; miten mitättömät ovat ihmisten luovat vaikutusmahdollisuudet talouskulttuurissamme. Voiko mikään protesti terveillä luonnonaineilla olla liikaa? Onhan parempi, että Jumala, eettinen intuitio eli to-tuudellisuus ruoskii nuorten kautta varoit-tavana rajuna kannanottona kuin tulee vas-taan luonnonkatastrofeina ja paisuvina mie-lenterveysongelmina. Eikö itsemurhatilasto-jen kärjessä oleminen havahduta?

Totuus tulevaisuudesta on kuitenkin se, et-tä työttömyys lisääntyy. Koneet tekevät ih-mistyön mitättömäksi. Ihmisten on opitta-va mitääntekemättömyyden kova oppi. Sehän voi kuitenkin olla suurenmoista. Näistä kuristuslähiöistä voisi todella kehittää suu-ria ei-mitään-tekemis-huoltoloita. Tavallaan todellisia keskitysleirejä siinä mielessä, että TV-kanavilta syötettäisiin uutta pedagogiik-

kaa, uutta tajunnan konsentraatioharjoitusta, malleja täysin toisenlaatuisesta tavasta havainnoida maailmaa ja ihmistä. Sellaista, joka vie todellisen taivaskanavan avautumiseen. Taivas on nykyään mikroskooppisen lähellä ihmiskuntaa. Sen on nyt vain osattava katsoa sitä suoraan silmiin. Autuuden esteetikka on avoin ja se sulkee sisäänsä ymmärtämyksen kaikelle, ennenkaikkea suoran suhteen luonnon sisäisyyteen, sen elämänvoimiin.

Kaiken kaikkiaan olen sitä mieltä, että padot lähtevät nyt murtumaan. Kuvataiteissa individualistinen luovuus on syttynyt melkoiseen liikkeeseen. Arkkitehtuuri saanee uutta potkua Reima Pietilän maailmanmenestyksen kautta. Ihmisten visuaalista kenttää muovaillaan nyt niin monelta taholta tässä tyylien sekamelskassa, jälkimodernistisessa hullunpyörässä, ettei sillä voi olla olematta myös positiivinen vaikutuksensa. Tavallaan ne ovat kaikkien ihmiskunnan haparoi-
via ja hetkittäin nerokkaitakin yrityksiä luoda uutta maailmaan. Sellaista missä "vanhan maailman" eli luonnon kosminen malli, hengen, sielun ja materian välisestä ihmeellisestä yhteisolemisen toteutuu. Mutta ihminen ei vielä ole kyennyt luomaan muuta kuin rumaa. Se on rumaa, koska se

Katsauksen
päätoimittaja
YTL Kari E. Turunen

IHMISSIELUN OLEMUS

sidottu, 184 sivua ARATOR OY

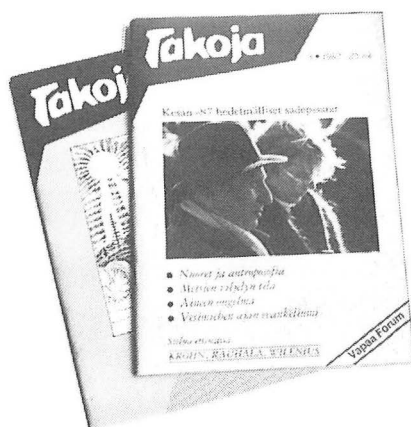
Kirja käsittelee ihmisen minuuden ja tietoisuuden kehitystä ja ajattelua.

Tekijä on löytänyt omaperäisen mutta perustellun tunteiden "systematiikan" (emotiologia).

Teos syventää käsitystämme ihmisen sielunelämästä ja sen eri laadullisuuksista.

Kirjakaupoista tai arkisin 15—17 puh. 90—538531.

on kuollutta. Mutta tässä kuolemassa syttyy tietoisuus vapaudesta tosi kauneudesta. Elämä sinänsä on kaunista aina, vaikka se olisi-
sikin sammakko. Matka kuolemanluovuudesta elämänluovuuteen on ihmiskunnalla vielä edessäpäin. Se on tavallaan matka rumuudesta kauneuteen, mikä taas tuottaa puolestaan omat hirviönsä ja kaunottarensa. Luomistarina jatkuu; joskus luomme omat heijastuksemme todellisuudeksi, hyvät ja pahat, rumat ja kauniit, elävinä kohtaloina. ●

- Ihmisen kehitystie
- Metsät ja luonto
- Elämänvoimien tutkimus
- Kasvatus ja koulutus

Kirjoituksia, kirja-arvioita
haastatteluja, keskusteluja.
Mukana viime numeroissa mm.
Sven Krohn, Lauri Rauhala,
Andrei Tarkovski, Tapio
Kaitaharju, Reijo Wilenius,
Rudolf Steiner.

4 numeroa 1988 110 mk.

Tilaa lehtimyyjältäsi tai
suoraan meiltä:

Suomen antroposofinen liitto
Uudenmaankatu 25 A 4
00120 Helsinki
Puhelin 90-644 187

Helinä Siikala etsii siltana olemisen mahdollisuuksia

*Helinä Siikala on lääkäri ja kirjailija. Hän toimi 1970- ja 1980-lukujen taitteessa Kriittisen korkeakoulun lääketieteen projektisih-
teerinä ja palasi takaisin viime vuosikokouk-
sessa, tällä kertaa johtokunnan jäseneksi.*

*Helinä Siikalalle ovat tärkeitä tyhjyydes-
sä, kasvottomina kulkevat hyvinvointiyhteis-*

*kunnan pienet ihmiset, jotka eivät ole läsnä
missään. Myös näille ihmisille Kriittisen kor-
keakoulun pitäisi tarjota vuorovaikutuksen
kanavia — mahdollisuuksia tulla oman elä-
mänsä subjekteiksi.*

Toimittanut Asta Haapalainen

Kerro jotain itsestäsi!

Olen lapsesta asti vieroksunut kaikkia leimoja, kapinoinut erilaisia määritelmiä ja määritellyksi tulemistä vastaan. Jos sanon, että olen lääkäri ja 44-vuotias, niin lukijalle tulevat mieleen ne kuvat, jotka hänellä on 44-vuotiaasta ja lääkäristä. Jos sanon, että olen kirjailija, hänellä on siitäkin tietty kuva. Eikä niistä yhteensä synny ollenkaan minua. Niillä ei tavallaan ole merkitystä, ne johtavat enemmän tai vähemmän harhaan.

Olennaista minussa lienee uskoni ihmisen välisen yhteyden mahdollisuuteen. Tämän uskon löydän jo murrosiästä lähtien omista teksteistäni ja runoistani. Yhteyttä ei maailmassa saavuta kovin helposti. Se on tavattoman vaikea asia. Minun elämäni on ollut sen asian pohtimista ja opettelemista käytännössä. Olen miettinyt, mitkä lainalaisuudet siinä vaikuttavat. Miksi kuljemme toistemme ohi? Miksi emme löydä toisiamme, vaikka se voisi olla maailman yksinkertaisin asia?

Työni sekä lääkärinä että kirjailijana ovat selvästi tämän saman asian ympärillä elämistä. Tämä kysymys on ajanut minut pohtimaan sairauden olemusta, se on taas vienyt minut pois koululääketieteen valtavirroista, se on saanut minut Antroposofiseen seuraan, mutta saman kysymyksen miettiminen

on ajanut minut pois sieltä. Mistä tahansa olen etsinytkin, samat kysymykset ja jossain mielessä samat vastaukset ovat tulleet eteeni. Olen jossain runossani puhunut sillan rakentamisesta. Sillan rakentaminen ja siltojen rakentaminen sillä tavalla, että ihminen itse voisi koko ajan olla silta, on tärkeää. Tosiasiassa ihminen jo fyysiseltä olemukseltaan onkin sitä. Hän ei vain millään tahdo suostua siltana olemisen osaan, vaan haluaisi olla itse kaikki. Edellisessä kirjassani on myös ajatus siitä, että ihminen ollakseen on oltava kuin ovi — tyhjä molempiin suuntiin.

Olet Kriittisen korkeakoulun johtokunnan jäsen. Miksi?

Tulin ensimmäisen kerran Kriittiseen korkeakouluun lääketieteen projektin myötä vuonna 1979. Innostuin silloin valtavasti siitä, mitä Kriittinen sanoi olevansa, tavallaan silta tai monta ovea. Se vastasi hyvin omia ajatuksiani. Tärkeää oli, että Kriittisessä korkeakoulussa pyrittiin tekemään tilaa erilaisien ajatusten kohtaamiseen, haluttiin toimia yhteyksiä luovana elimenä maailmassa.

Se, että petyin Kriittiseen silloin, oli varmaan omaa kyvyttömyyttäni. Minusta tuntui, että Kriittisessä korkeakoulussa oli silloin myös sellaisia ajatuksia, että se pyrki

olemaan itsessään tärkeä, eikä se mielestäni ollut tarkoitus. Jos Kriittinen korkeakoulu haluaa olla itsenään jotain, se on vähän sama asia kuin jos ihminen lähtisi hakemaan oman pätevyytensä korostamista tai omaa hyötyään ja lakkaisi olemasta siltana tai ovena, yhteyden välikappaleena. Jättäydyin pois Kriittisen piiristä vuonna 1983, koska se mielestäni kaipasi uudistumista monella tavalla, mutta uudistuminen ei näyttänyt mahdolliselta.

Sen jälkeen Kriittisessä korkeakoulussa on tapahtunut hyvin suuria muutoksia. Uskon edelleen tämännäköisen instituution mahdollisuuksiin. Sen tiettyssä muodottomuudessa on mahdollisuus, että sitä voi käyttää joustavasti ja vapaasti välineenä. Tämä puoli korostuu etenkin uusien asioiden kohdalla. Kriittisen korkeakoulun ei ainakaan pitäisi olla kangistunut ja sillä on lisäksi suurenmoinen itsenäisyys ja vapaus. Kysymys on kaiken aikaa siitä, miten löydetään uusia tapoja.

Kun minua viime keväänä pyydettiin johtokuntaan, koin sen haasteena. Halusin tulla katsomaan, pystynkö itse tekemään jotain, kun toimin johtokunnassa. Työntekijänä, projektisihteerinä mahdollisuuteni olivat josakin mielessä konkreettisemmat. Koska kritisoin silloin, haluan nyt katsoa, miten voin vaikuttaa johtokunnasta käsin.

Millainen on arviosi Suomen tämänhetkisestä kulttuuritilanteesta, mitä 1980-luvulla on todella tapahtunut?

Mitä se kulttuuri nyt sitten oikein on? Minun mielestäni korkeakulttuurista puhumisenkin on kyllä hienostelua.

Minulle Suomen kulttuuri on sitä, kun menen ruuhka-aikana arkipäivänä tuohon Mannerheimintielle tai Aleksille ja katson vastaantulijoita. Katson, miten ihmiset eivät todella ole missään. He eivät ole siinä missä kävelevät. He eivät näe mitään, eivät kuule mitään. Mutta eivät he ole itsessäänkään, he eivät ole vajonneet ajatuksiinsa tai sisäisiin mielikuviinsa. He ovat kerta kaikkiaan poissa joka paikasta. Tässä maassa, jossa ihmisten enemmistö elää sellaisessa merkittävissä tyhjyydessä, on vaikea puhua mistään kulttuurista. Ja ainakin silloin kun puhuu, pitäisi koko ajan olla mielessä kuva niiden ihmisten kasvoista siinä Mannerheimintielle tai

metrossa tai jossakin.

Jos ajattelen tätä minulle läheistä aluetta, lääketiedettä, ja sitä kaikkea vaihtoehtoisuuden kukoistusta, mitä sielläkin on, se on minusta reaktiivista. Se on reaktiota tälle kylmyydelle, tietoon ja järkeen pohjaavalle tieteellisyydelle. Eikä maailmassa mikään muutu, jos mennään vain sitä tietä. Meillä oli hiljattain erilaisia vaihtoehtoisia hoitotapoja harrastavien lääkäreiden tapaaminen. Kerroin siellä, että olen käynyt tekemässä 008:n päivystyksiä ja että teen vuosittain keikkoja sairaalaan, etten unohtaisi elämän ja terveydenhuollon todellisuutta. Illan mitään joku ihan fiksu kollega kysyi, miten voin mennä sairaalaan, kun olen selvinnyt sieltä pois. Tietenkin arveltiin myös, että olen kriisissä vastaanottoni kanssa. Yritin selittää, ettei minulla ole sellaisia kriisejä, voisin upota vastaanotolleni ihan totaalisesti. Todella voisin, jos minun ei koskaan tarvitsisi mennä ulos kadulle. Mutta kun elämä tulee vastaan ihan joka tapauksessa. Tätä kollegojen oli vähän vaikea tajuta. Kenelle sitä sitten puhuu, kun näillekin ihmisille on tärkeää vain se, mikä tuntuu itsestä hyvältä? Ne ihmiset, jotka tulevat vastaanotolleni, tulevat juuri *minun vastaanotolleni* — siinä on jo tapahtunut tietty valikoituminen.

Kun olen 008:n lääkäri, olen ihan kuka tahansa, ihan kasvoton, vain lääkäri. Ratkaisevaa on vain se, miten siinä tilanteessa ihmisen kohtaan. Juuri tätä kokemusta tarvitsen kipeästi. Vaikka sekin tietysti jossain mielessä on etuoikeus, että voi tehdä tällaisia valintoja.

Kaikilla sinänsä hyvillä asioilla, joita yhteiskunnassa on tehty, kuten kansanterveyslailla ja peruskoululailla on pyritty siihen, että ihmisten elämä tulisi paremmaksi ja lapsilla olisi paremmat mahdollisuudet. Mutta ne ovat kääntyneet itseään vastaan. Elämän todellisuus ei ole läsnä oikein missään. Sen sijaan, että yhteiskunta tukisi ihmisten vastuullisuutta, kasvua ja oman elämän subjektina olemista, vastuu on otettu heiltä pois. Ja seurauksena on ollut passivoituminen. Ajatellut ihanteet siitä, millaista hyvä elämä on, ovat menneet vikaan. Siinä näkyy se, että jos lähdetään pelkästään älyllisesti ja ajattelun avulla ratkaisemaan elämän ongelmia, saadaan aikaan ajatuksellisesti ja abstraktisti ja paperilla hienoja juttuja, mutta kun elämän todellisuus pakotetaan niiden mukaiseksi, ne kääntyvät ihmistä ja elämää vas-

taan. Se on ihan selvästi näkyvissä. Ja kehitys jatkuu vielä. Niin kauan kuin muistan on puhuttu ihan oikeista ja hienoista asioista, mutta jos puheet eivät näy siinä, mitä teemme ja miten olemme tässä maailmassa, sairus vain lisääntyy.

On ihan sama, puhummeko kulttuurista tai mistä tahansa, se pätee joka puolella. Se näkyy yksityiselämässäni siinä, että minulla on tietyt arvot ja ihanteet. Mutta vain siinä määrin, kun pystyn elämään todeksi näitä hienoja asioita, ne ovat totta. Mitä enemmän vain puhun ja ajattelen ja mitä vähemmän muistan käytäntöä, sitä että minun tavallaan pitäisi elää se todeksi joka hetki, lisään sairautta ja sairastun itse. Sama pätee kaikkiin instituutioihin. Ja kaikkeen muuhunkin, ei se sen kummempaa ole.

Viitien vuotta sitten kaikkiin sairaaloihin ja vuodeosastoille tuli lääkintöhallitukselta kirjalliset ohjeet kuolevien potilaiden hoitamisesta ja kohtaamisesta. Näissä papereissa oli ihan oikeita ja tärkeitä asioita. Kuitenkin on muistettava, että vain sikäli, kun kuolevaa hoitava ihminen on itse ihmisenä selvittänyt suhteensa kuolemaan niin pitkälle kuin se elävälle ihmiselle on mahdollista, on mahdollisuus minkään muuttua. Jos ikäänkuin ulkopuolelta lähtee toimimaan ohjeiden mukaan, muuttuu kaikki vain hullummaksi. Lopulta ollaan sellaisessa suossa, ettei enää tiedetä, onko mikään totta. Oma vastuukin hämärtyy, kun kaikkiin asioihin on olemassa säännöstö.

Lehtien otsikoissa näkyvät asiat ovat niitä, joita pidämme tärkeinä. Ne ovat aika näennäisiä, vaikka niissä tavallaan tietysti näkyy ihmisen pyrkimys hyvään ja oikeaan. Suomalaisille ovat mielestäni lisäksi erityisen ominaisia tärkeily, itsetärkeys ja se haudanvakavuus, jolla tähän omaankin kulttuuriimme suhtaudumme, tylsyys, joka täällä vallitsee. Kukaan ei uskalla paljastaa todellisia tunteitaan. Esiin pääsevät vain tunteet, jotka ovat sallittuja ja sopivia kuhunkin tilaisuuteen. Aitous puuttuu ja silloin kaikesta tulee tunteilua.

Samalla tavalla monissa asioissa sivuutetaan ihmisyyden kannalta olennaiset kohdat, koska niistä ei voi tehdä lopullista ratkaisua. Pinnalliset ja epäolennaiset puolet nostetaan keskeisiksi ja tärkeiksi. Siitä syntyy tärkeyttä. Jos ihminen on todella vakavissaan josain asiassa, hän ei koskaan tärkeile. Toden väistäminen johtaa sellaiseen. Eikä tätä ta-

pahdu vain meillä Suomessa.

Luin juuri Doris Lessingin Lähimmäisen. Siinä kerrotaan sosiaalityöntekijästä, joka lakkasi käymästä työryhmänsä kokouksissa, kun hän tajusi, että kokouksia pidettiin vain näiden ihmisten itsensä vuoksi, ei ollenkaan sen työn takia. Samaa on joka puolella. Iso osa erilaisista seminaareista ja koulutustilaisuuksista on vain tätä luvallista keinoa väistää, näennäisaskartelua.

Mikä Kriittisen korkeakoulun toiminnassa on Sinulle läheisintä? Mihin suuntaan Kriittisen korkeakoulun toimintaa pitäisi kehittää, että sillä edelleen olisi merkitys ja paikka tässä ajassa?

Inhimillisen kasvun seminaari on varmasti tärkeä, vaikka en itse ole siellä ollut. Tunnen paljon ihmisiä, joitten elämässä INKA on merkinnyt tärkeää käännekohtaa. Ihmiset ovat valinneet jonkun uuden ammatin tai muun uuden elämän alun. INKAN merkitys on varmasti siinä, että se on vuorovaikutusta, ihmiset joutuvat vuorovaikutukseen itsensä ja toisten kanssa. Se on liittymistä tekemisen kautta. Sitä on tässä tieto- ja ajatuskulttuurissa yhä vähemmän. Ja tietysti se, ettei INKA painotu suoritukseen ja tehokkuuteen, vaan vapauttaa ihmisissä juuri niitä puolia, jotka ovat suorituspaineen ja tehokkuuden puristuksessa. Se antaa ihmisille rohkeutta ottaa todesta itsessään puolia, joilla ei ole tilaa tässä maailmassa.

Mielestäni Kriittisen korkeakoulun keskeinen kysymys on koko ajan siinä, pystyykö se tavoittamaan ns. tavallisen ihmisen, vai onko se vain keskinäisen kehumisen kerho. Se ei saisi olla vain yksi mahdollisuus Minne mennä tänään? -palstalla, joka ei liikautta ketään syvemmältä. Työlle on löydettävä uusia muotoja, jotta tavoitettaisiin jotain olennaista. Pitäisi laajentaa ihmisten näköaloja huomaamaan, että on sama, minkä asian kanssa työskentelee, tärkeätä on oppia työskentelemään monella tavalla.

Luentojen pitäminen on mielestäni aika vanhanaikainen toimintatapa. Kävin joku aika sitten yhdessä Säätytalon tilaisuudessa. Kuuntelin keskustelua tilaisuuden lopuksi. Kaikilla tuntui olevan ihan mukavaa. Mutta silti voi kysyä, mitä se sitten antaa. Harvoin kai niissä jotain ihan oikeasti liikahtaa. Tämän ajan ihmisen ongelmahan ei ole, ettei

hän saisi tietoa. Harvoin luennoitsija on sellainen persoonallisuus, että tilaisuudesta muodostuu inhimillinen kontakti ja kohtaminen. Ihmiset pistävät vain harvoin itsensä todella likoon. Jos ei pystytä elävään vuorovaikutukseen, tulos on mielestäni aika kuollut. Se on menemistä mukaan tämän ajan valheellisuuteen ja näennäisyyteen.

Silti kuulijasta saattaa tuntua siltä, että nyt hän todella tietää näistä asioista. Se on tyyppillistä koko hyvinvointimaailmalle. Meidän elämämme on suuria kuplia. Ihmisten kyky kohdata omaa ja toisten todellisuutta on riittämätön. Samalla kun maailma on tullut vaativammaksi ja monimutkaisemmaksi, on kehittynyt verkosto näitä pakenemisen hyväksytyjä muotoja.

Kriittisen korkeakoulun kehittämiseksi pitää löytää muodon uudistamista, uusia vuorovaikutuksen kanavia.

Vastuu ja velvollisuus ovat nimenomaan meillä, jotka voimme saada palkkamme siitä, että pohdimme näitä asioita. Kriittinen korkeakoulu voisi olla väline juuri tällaiseen tekemiseen.

Aikuinen ihminen ei opi vain kuuntelemalla, ymmärtäminen ei ole samaa kuin tietäminen. Ymmärtäminen muodostuu siitä, mitä tiedän ja mitä olen. Se mitä olen, onkin sitten jo vaikeammin lähestyttävä asia. Mutta olemisen puolta meissä pitäisi kehittää.

Kriittisen rooliin kuuluu myös vaikuttaminen vaikuttajajohdaksi. Siinä voi käyttää hyväksi Kriittisen korkeakoulun imagoa, joka on aika hyvä ja puhdas. Kriittisen korkeakoulun pitäisi olla siltana vaikuttajajohdaksi ja tyhjyydessä kulkevien ihmisten välillä. Molemmat puolet ovat tärkeitä, siinä ei ole mitään arvohierarkiaa.

Täytyy aina muistaa, että joka paikassa päätöksiä tekevät ihmiset ja päätökset koskevat aina ihmisten elämää. Siinäkin asiat kulkevat molempiin suuntiin. Kukaan ei ole irrallinen, vaan kaikki ovat osallisia kaikesa. Ei saa unohtaa Mannerheimintieä kulkevia ihmisiä, mutta samalla tavalla jokainen on osallinen päättäjien hyvissä ja huonoissa ratkaisuissa. Vastuusta ei pääse, vaikka ei äänestäisikään. ☺

* * *

Kriittinen korkeakoulu on kuuluisa epäsovinnaisista ja oudoista kurseistaan (vrt. Lemminkäinen 11.10.) joita ovat olleet mm. moninaisuuden ykseys, integraalinen psykologia, luova muuttaminen jne. Nyt Kriittisen korkeakoulun luova kurssigeneraattori on kuitenkin luonut jo-tain aivan ainutlaatuisia:

Sielullisen haavoittumisen ja pahanolon kurssi

Tavoite: kurssin käynteillä on kurssin päätyttyä sielu kokonaan verestehällä, tuskainen elo ja huimausta.

Pisähti: Pistehäitä huomautuksia (Luento 2 tuntia)

Sielun vääräntä (Luento 2 t ja 4 t harj)

Pakottaminen ja uhkailu (Luento 2 t, 4 t harj)

Käpäräisemistä ja syyllistämistä (Luento 4 t, harjoitukset 6 t, pariharjoittelua)

Kyynisyyttä ja kylmiä tunteita (3 t harj)

Tuskaisen olon olemus (Luento 4 t)

Tuskainen elo ja ahdistus sekä huimaus (6 t tunnistamisharjoitus)

Miltä nyt tuntuu? (3 t palautekeskustelu)

Kontrollitapaamisella varmistetaan, että tuskainen olo on säilynyt, vahvistetaan sitä, kunnes ollaan varmoja tuskaisen olon, huimauksen ja ahdistuksen lopullisesta pysyvyydestä.

Kehderyhmä: käpäräisemät örnöörö-öykärit.

Välitarkasteleminen on alkamistarkastelesta todettu täydellinen käpäräisemä ja kyynisyyttä tuntea syyllisyyttä.

Lisäeduksi katsotaan se, että ymmärtää, tietää ja osaa kaiken.

* * *

ITSENÄISYYPÄIVÄ SÄÄTYTALOSSA

Itsenäisten ihmisten juhla
6.12.1987 klo 16.30—21.00

TERVEHDYSSANAT

Johtaja Tapani Sihvola

KUOROLAULUA

Ylioppilaskunnan laulajat

JUHLAPUHE

Sosiaali- ja terveysministeri
Tarja Halonen

KANTELEENSOITTOA

Paula-Riikka Siitonen
Kirsi Vatanen

LAUSUNTAA

Näyttelijä Laila Björkstam

LAULUA

Taiteilija Eero Sinikannel
Säestäjänään Aarno Walli

TARJOILUA

POLONEESI JA
TANSSIA KAHDESSA KERROKSESSA

Pakilan Pelimannit
The Broken Dreams Quintet

LIPUT 50 mk (sisältää tarjoilua)

Lippupalvelu
Kasviksen kauppa, Korkeavuorenk. 3

JÄRJESTÄJÄT

Kriittinen korkeakoulu ry.
Terveystieteiden Valinnanvapaus ry.
Suomen Luontaisterveyden liitto ry.

juhla-asu